

Nr. 2 – August 2009. Årgang 12

Miljøkrim

utgis av Økokrim

Økokrim jubileum

www.miljokrim.no

Flere alvorlige miljøkriminalitetssaker

I den senere tid har en dessverre fått stadig flere alvorlige miljøkriminalitetssaker. Det gjelder for å nevne noen Full City-saken (oljeforurensningen langs kysten), Oslofjord-saken, Vest-Tank saken, Orkidé-saken fra Lier, flere ulovlige fellingene av rovdyr og tyveriet fra Larvik kirke av maleriet "La de små barn komme til meg". Alle disse sakene viser hvordan miljøkriminalitet rammer fellesskapet og kommende generasjoner. Konsekvensene kan bli at selve livskvaliteten svekkes på grunn av at viktige kulturelle og miljømessige verdier etter hvert forsvinner, og på lengre sikt kan endog vårt eksistensgrunnlag trues. Ofte ligger det kortsiktig økonomiske hensyn til grunn for slike handlinger, samtidig som miljøkriminaliteten svekker ressursgrunnlaget for fremtidig næringsvirksomhet knyttet til natur og kultur. En fremtid der strendene er ødelagt av olje, spennende dyre- og planteliv i fjell og skog utryddet, og kulturminnene gått tapt, er ikke lystelig tenkning for noen. Da hjelper det kanskje ikke å ha penger på bok. Sakene over viser oss dessverre at presset på naturen stadig øker, og med det mener jeg bekjempelsen av miljøkriminalitet vil bli enda viktigere. Det er således viktig at politiet og påtalemyndigheten kan håndtere disse alvorlige miljøkriminalitetssakene på en god og riktig måte.

Kampen mot kunstkriminalitet i Norge må bli bedre

Kunst- og kulturminnekriminalitet er ingen ny kriminalitetsform men har nå over en tid hatt den tvilsomme ære av å være en av de globalt mest omfattende målt etter økonomisk omsetning og antall objekter. Den enkle forklaringen på dette er tredelt; sikkerheten rundt kunsten er relativt lav, etterspørselen og omsetningsverdien av stjalne objekter er høy og risikoen for å bli pågrepet er svært liten. En ekstra motivasjonsfaktor for den kunstkriminelle er at også en eventuell straff er svært lav sett i forhold til mulig fortjeneste.

Hver eneste måned stjeles det kunst og kultur i Norge. De aller fleste tilfellene er ikke spektakulære og spennende nok til å oppnå presseomtale, men det er likevel biter av lokal og nasjonal kultur som tas fra oss alle.

Ukentlig mottar Økokrim art-crime meldinger over Interpol-systemet med foto og beskrivelse av stjalne eller savnede objekter. Det kan være malerier, statuer, arkeologiske gjenstander eller kirkekunst som ikoner eller altertavler. Det som kan omsettes kan stjeles. Politiets plikt i slike saker er, som medlemsland i Interpol, å søke i egne nasjonale register om det kan ha dukket opp i Norge.

Systemet gir politiet i alle land en unik global ettersøking i forvisning om at stjålet kunst omsettes i sitt eget marked uten hensyn til grenser.

Utfordringen for norsk politi er at vi ikke har noe register å søke i! Det fins i Norge ingen nasjonal database med oversikt over stjalne kunst og kulturgjenstander.

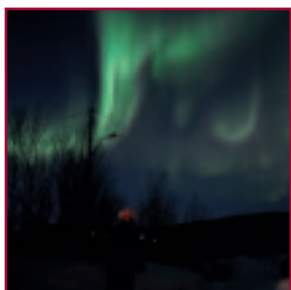
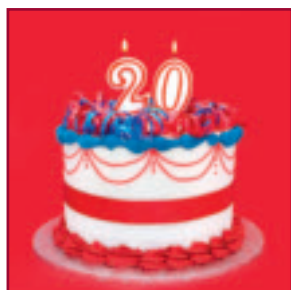
Allerede i 2006 ble behovet for en slik base erkjent og det ble avgjort å nedsette en arbeidsgruppe for å jobbe videre med dette. Men verken arbeidsgruppe eller enda mindre en database har blitt opprettet.

Økokrim fikk i 2006 det nasjonale ansvaret for å bekjempe kunst- og kulturminnekriminalitet. Mye grunnarbeid er gjort for å bygge opp både kompetanse og nettverk, men vi erfarer stadig sannheten i utsagnet fra kolleger ved New Scotland Yard om at dette arbeidet ikke vil lykkes uten en søkbar nasjonal database med oversikt over gjenstandene vi i etterforskningen faktisk leter etter.

Justisdepartementet arrangerte før sommeren et nyttig tverretattlig møte om kunst- og kulturminnekriminalitet. Mange relevante samarbeidspartnere deltok med konkrete forslag til videre arbeid om temaet som igjen ble understreket å være prioritert. Det er likevel et faktum at mange av de sentrale aktørene i kriminalitetsbekjempelsen, Økokrim inkludert, til nå har gjort dette arbeidet uten å få tilført nye ressurser. Dette har dessverre gått ut over bekjempelsen av annen type alvorlig miljøkriminalitet. Skal en derimot få til et løft på dette område må det også følge med nødvendige ressurser.

Innhold

Leder	side 2
Økokrim i 20 år	side 4
Reinpolitiet og reinnæringen	side 8
Skal sakkyndige ta stilling til juss?	side 14
Skal man alltid høre på de sakkyndige?	side 16
Skilnad på naust og hytte	side 24
Smånytt	side 27
Overtredelser i sjøfartsforhold	side 34
Politistudenter velger fordypningsfag i miljø	side 36
Nye lover og forskrifter	side 38
Endelig vedtak om henleggelse i Portør-saken	side 40
Fungerer kulturminnelovens § 25 etter sin hensikt?	side 41
Ørnprosjekt i Nord-Trøndelag politidistrikt	side 44
Viktige dommer i miljøsaker	side 46
Stilling ledig ved Miljøteamet	side 47
Baksiden	side 48

Miljøkrim

utgis av Miljøteamet ved Økokrim.

Fagbladet distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn og miljø- og kulturminneforvaltningen og blir utgitt tre ganger pr år.

Ansvarlig redaktør:
førstestatsadvokat
Hans Tore Høviskeland, Økokrim

Kst. redaktør:
politioverbetjent Kenneth Didriksen, Økokrim

Redaksjon:
biolog Antonio B.S. Polèo, Økokrim
politioverbetjent Kenneth Didriksen, Økokrim
førstekonsulent Ingvil Trana, Økokrim

Grafisk formgivning:
Ingvil Trana, Økokrim

Grafisk produksjon:
RenessanseMedia

Opplag: 3600

Forsidefoto:
Økokrim markerer at det er 20 år siden opprettelsen. Foto: yaymicro.no

Miljøteamet ser positivt på bidrag fra leserne. Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Adresse:
Økokrim
Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Telefon 23 29 10 00
Telefaks 23 29 10 01
E-post miljokrim.okokrim@politiet.no

Nettsider www.miljokrim.no
www.okokrim.no

Av kommunikasjonsrådgiver Mie Skarpaas og politioverbetjent Kenneth Didriksen, Økokrim

Økokrim i 20 år

"Det er en nyskapning innenfor norsk justisvesen Oftedal Broch er blitt satt til å lede (...) Sjefen er imidlertid trygg på at enheten i fremtiden skal bli et slagkraftig og effektivt våpen mot øko-krim, som altså favner både økonomi og økologi". Sitatet er hentet fra artikkelen "Helt uten presedens" i Aftenposten fredag 6. januar 1989. Tjue år etter slår Justisministeren fast i sin jubileumshilsen at Økokrim *".. i betydelig grad har lyktes i å fylle den rollen de ble tildelt"*. Med visjonen "vern av viktige verdier" har enheten stadig tatt tak i nye kriminalitetsformer innen ansvarsområdet, og de fleste sakene fører til fellende dommer.

Fra konkurser til datakrim

Økokrim ble opprettet i 1989. Det skulle være et spissorgan med tverrfaglighet og integrert påtale som særegenhet. Enheten skulle bekjempe økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, primært gjennom straffesaker, men også ved bistand til politidistriktene, undervisning og annen opplysning.

Lars Oftedal Broch var sjef de første sju årene og i starten var konkurserkriminalitet et viktig område.

Den største innsatsen her gjorde Økokrim på bistandsiden. I 1991 ble det opprettet to ambulerende konkursteam, som bistod politidistriktene i konkrete straffesaker og drev opplæring.

Etter hvert ble teamene på Økokrim spesialisert på områder som bedragerier, verdipapirhandel, konkurs, miljø og bistand. Etter hvert ble hvitvasking og inndragning av utbytte fra straffbare handlinger nye viktige arbeidsfelt.

I 1993 fikk Økokrim nasjonalt ansvar for å motta og behandle rapporter om mistenkelige transaksjoner og har siden vært en sentral aktør i antihvitvaskingsarbeidet i Norge. Senere ble korrupsjon og datakriminalitet nye områder for enheten. Med stadig nye ansvarsområder vokste Økokrim fra 28 stillinger og budsjett på 10 millioner kroner i 1989 til 75 stillinger og 52 millioner kroner i 1996.

Lars Oftedal Broch var sjef for Økokrim de første syv årene.

Tre glade Økokrim-sjefer deler gode minner. Fra venstre: Anstein Gjengedal, Lars Oftedal Broch og Einar Høgetveit. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim.

Miljøkriminalitet – den spede begynnelsen

Da Anstein Gjengedal overtok sjefsstillingen i 1996 ble Politiets datakrimsenter opprettet, og Økokrim bidro til kompetanseheving i det øvrige politi-Norge innen sporing av data. På miljøkriminalitetsområdet var Økokrim allerede langt fremme i bekjempelse av både forurensnings- og faunakriminalitet.

I 1994 ble det ved Økokrim opprettet spesialteam for noen av særorganets ansvarsområder. Miljøteamet ble da opprettet som ett av disse og Jørn Holme var den første teamlederen. Hele teamet bestod den gang av to polititjenestemenn i tillegg til teamlederen. Oppmerksomheten ble i tidsbegrensede perioder rettet mot spesielle satsningsområder. Begrenset antall etterforskere og ressurser for øvrig begrunnet en slik arbeidsform.

Fra midten av 1990-tallet ble det ført en rekke saker både innen kulturminnekriminalitet og faunakriminalitet hvor straffen for grovere lovbrudd på området ble betydelig skjerpet. Blant annet ble en tidligere fauna-kriminell i Rogaland i 1994 dømt til fengsel i 7 måneder for ulovlig innførsel og utstopping av fredet vilt. På kulturminneområdet førte Økokrim i tiden 1998 -2000 saken mot ulovlig riving av en fredet losjebygning i Mo i Rana. I denne saken var nåværende justisminister Knut Storberget forsvarer helt opp til behandlingen i Høyesterett. Økokrim vant saken men Storberget fikk imidlertid godkjent saken som sin prøvesak for Høyesterett

Miljøutfordringene vokste raskt utover 1990-tallet og teamet, som etter hvert fikk sitt nåværende navn, vokste nesten tilsvarende. Ved nedleggelse av landsdelspolitikamrene i 1999 ble miljøkoordineringsoppgavene overført til Økokrim sammen med to øremerkede stillinger. En landsomfattende ordning med Miljøkoordinatorer i samtlige politidistrikt ble innført og var et signal om at politiets arbeid med miljøraker i distriktene skulle styrkes.

Konjunkturutviklingen i de "glade 80-årene" medførte ikke bare hvitsnippforbrytere som et fenomen, men også avdekking av mange alvorlige miljøraker.

En ung utgave av Jørn Holme. Han var den første teamlederen for Miljøteamet da det ble opprettet som eget team i 1994.

Både forurensende bedrifter og personer som drev ulovlige skyting av rovdyr eller ødeleggelser av nasjonale kulturminner fikk et ublidt møte med ordensmakten og rettsvesenet da dette ble prioritert av Økokrim.

Rune Bård Hansen overtok teamledelsen i 2000 og ulovlig bygging i strandsonen ble på den tiden satt i fokus. I samarbeid med berørte kystkommuner og lokalt politi ble allmennhetens rettigheter påtalt mot hyttebyggere som tok seg til rette i 100-metersbeltet.

Forurensing og arbeidsmiljøkrim

Utover det nye årtusen var det forurensningssakene som først ble gjenstand for Økokrims prioritering på miljøområdet. En rekke bøter ble utferdiget og flere bedriftsledere fikk fengselsstraff.

Utover de synlige forurensingssakene omfatter teamets ansvar også helseskadelige produkter som matvarer og leketøy. Blant annet tok Økokrim beslag i en mengde olivenolje som var feilmerket og inneholdt kreftfremkallende stoffer. Også strålevern er i miljøteamets portefølje og et solstudio fikk ved et tilfelle inndratt flere hundre lysrør med for sterk stråling og kreftfremkallende effekt.

Arbeidslivet i Norge har i løpet av 20 år blitt svært endret. Dette har fått følge for både lovgivningen og sikkerhetsutfordringen på arbeidsplassene. Økokrim har hatt en aktiv rolle både ved innføring av internkontroll og nå senest ny arbeidsmiljølov. Arbeidsulykker, både med og uten dødsfølge, har blitt etterforsket og ført for retten, nye rutiner har blitt innført og dommer har falt, endog i Høyesterett. Dette arbeidet pågår kontinuerlig.

Spisskompetanse

Økokrim har i løpet av årene vokst seg ut av flere lokaler og har også blitt mer profesjonell og spisskompetent som fagorgan både på økonomi- og miljøkriminalitet. Nye kriminalitetsformer har oppstått og Økokrim har ofte vært tidlig ute med å føre prinsipielle saker for retten for å sette en standard som referanse for videre politi- og påtalearbeid. Både kunst- og kulturminnekriminalitet og ulovligheter knyttet til fiskeoppdrett har etterhvert blitt en viktig del av Miljøteamets portefølje.

Fra 2004 har førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland vært teamleder for Miljøteamet som i dag teller 12 personer med spisskompetanse og erfaring fra de forskjellige fagområdene. Økokrim, herunder også Miljøteamet, har siden oppstarten bygd opp egen ekspertise og drevet omfattende opplæring for politidistriktene, både lokalt og ved Politihøgskolen. Økokrim har opp gjennom årene også produsert 20 fagbøker i en skriftserie som blant annet er med på å ivareta Økokrims oppgave med å spre kunnskap og kompetanse. Tre av disse utgivelsene er fra Miljøteamet, deriblant tobinds bokverket om kulturminnevern som nå inngår som pensum ved høyskoler og universiteter. Til høsten blir en ny bok om arbeidsmiljøkriminalitet utgitt. I tillegg er Miljøkrim etablert som et fagblad som i jubileumsåret er inne i sitt ellefte år.

Økokrim har som nasjonalt særorgan i politiet en rolle i mange internasjonale fora, både i europeisk sammen-

heng, i Interpolregi og ved enkeltsaker og prosjekter. Miljøteamet er aktive i slike fora og var tidligere også en foregangsmodell ved Sveriges oppbygging av tilsvarende enhet.

I 2000 overtok Einar Høgetveit som sjef for Økokrim og hadde denne jobben til 2008. Han la vekt på nødvendigheten av et eget spissorgan på nasjonalt nivå til å håndtere Økokrim-saker og drive bistand og kompetanseheving overfor det øvrige politiet. Viktig var det også at alle politidistriktene etter politireformen etablerte egne tverrfaglige økoteam, siden de fleste sakene innen økonomisk kriminalitet håndteres der. Økokrim skulle benytte sine begrensede ressurser på de store og alvorlige sakene. Også etter 2000 bygde enheten kompetanse og skapte rettsutvikling på nye felter.

Ris og ros

Økokrim har gjennom årene fått kritikk for at statsadvokatene både etterforsker og aktorerer sakene, for lang og belastende etterforskning, for å fare for hardt frem overfor mistenkte og for – på den andre siden – å ta på hvitsnipper med silkehansker. Men som Einar Høgetveit sa det: "Vi kan ikke bli populære hos alle. Får vi kritikk for noe vi står for, skal vi tåle det. Dette betyr selvsagt ikke at vi ikke har noe å lære. Økokrim kan alltid bli bedre."

Økokrim er i dag en velkjent og velansett institusjon i det norske samfunnet. På den årlige omdømmeundersøkelse av ca 80 offentlige institusjoner fra Synnovate, har vi ligget blant de ti beste de fire årene vi har vært med. Med en domfellesesprosent på 87 i første halvår i år mener vi at vi oppnår mye allmennprevensjon med de ressursene vi har.

Fortsatt vern av viktige verdier

Økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet er en betydelig trussel mot enkeltindivider og velferdsgoder, og kriminaliteten antar stadig nye former. På grunn av den økende globaliseringen og den teknologiske utviklingen er arbeidet med sakene mer krevende, men selv om kontrollatene er styrket, har Økokrim ikke fått tilsvarende ressurser. Det fører til en skjevhet som må rettes opp, hvis ikke vil vi fortsette å være "flaskehals". Det kreves som kjent en betydelig større innsats å håndtere en straffesak enn det som ligger bak en anmeldelse. Selv om mørketallene er store på våre områder bør politiet i hvert fall ha kapasitet til å behandle kriminaliteten som anmeldes av kontrollorganene og andre. Vi markerer at 20 år har gått siden daværende justisminister Helen Bøsterud signerte brevet som var grunnlaget for opprettelsen av et nytt særorgan i politiet.

Med folkets tillit ønsker vi fortsatt å verne viktige verdier.

Tre tidligere Økokrim-sjefer samlet i Oslo tingrett i anledning Aftenpostens jubileumsintervju tidligere i år. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim.

Lars Oftedal Broch og Anstein Gjengedal i muntre toner på et av Økokrims julebord.

En ung utgave av tidligere Økokrim-sjef Einar Høgetveit sammen med Sverre Lilleng som bl.a var leder for datateamet. Foto: Økokrim.

En litt sliten fasade. Økokrims første kontor lå i Thorvald Meyers gate på Grünerløkka i Oslo. Foto: Anne Dybo, Økokrim.

Deretter flyttet vi inn i Pilestredet 19. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim.

Og her er vi nå. Det staselige og velkjente "Hotel Cæsar"-bygget på C.J. Hambros plass. Økokrim har kontorer i 3-6 etg. Foto: Ingvil Trana

Reinpolitiet og reinnæringen

Av politioverbetjent Haakon Haaverstad, Økokrim. Foto: Haakon Haaverstad

I slutten av mars tilbrakte jeg en uke med Reinpolitiet i Finnmark, og fikk gjennom egne observasjoner og samtaler med betjentene et innblikk i utfordringene til forvaltningen når det gjelder reinnæringen og den samiske kultur.

Om reinpolitiet

Reinpolitiet er en egen driftsenhet i politiet som er underlagt politimesteren i Vest-Finnmark. Reinpolitiet opererer i tre politidistrikt, Vest-Finnmark, Øst-Finnmark og Nord-Troms, og har et oppsynsområde på ca. 60 000 km². Oppsyn med reindriften er en av flere oppgaver for enheten, og innebærer forebygging, mekling og løsning av konflikter ved sammenblanding, skilling, merking, slakting og flytting av rein. I tillegg har reinpolitiet en rekke andre politi- og oppsynsoppgaver innen blant annet jakt og fiske, motorferdsel i utmark, reirplyndring, sjølakseoppsyn, trafikkjeneste, forurensing og redningstjeneste, m.m. Spesialkompetanse i form av lang erfaring, inngående kunnskaper og god kulturell forståelse er vesentlig i tjenesten.

Samenes særstilling som urbefolkning

Samene er en urbefolkning, og beskyttet av ILO-konvensjon (ILO: International Labour Organization) nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Hovedprinsippet i konvensjonen er urfolks rett til å videreutvikle og bevare sin egen kultur, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet. Dette er inkorporert i det norske lovverket.

Reindriften begynte for mange hundre år siden med nomadedrift der samene fulgte flokkene gjennom året, gjerne over mange hundre kilometer mellom sesongbeitene. Etter hvert temmet man enkeltrein, og disse

ble brukt til lokking av andre dyr og som kjørerein. Hele familien deltok og var nært knyttet til driften, og på denne måten ble tradisjonene videreført. Samene levde av og med reinsdyr, først på flokkenes premisser, senere mer og mer på samenes premisser. Overgangen fra den gamle villreinjakten til tamreindrift har skjedd gjennom flere hundre år, og spesielt etter krigen har samene blitt sterkere integrert i storsamfunnene for øvrig. Reinsdyrene (*Rangifer tarandus*) som samene holder regnes nå som semidomestiserte, det vil si at de er halvtamme. Flokkene og driftsmåten er derimot alt for store til at man kan sammenligne arten med bufe for øvrig.

Finnmarksvidda er en av de siste "uberørte" villmarksområder i Europa. Området er subarktisk, med begrenset økologisk arts mangfold, og dette gir stor bevaringsverdi. Reinlav (*Cladonia* sp.) utgjør nesten all den vegetative biomassen på den forblåste tundraen. Økosystemet er bygget opp av relativt få arter, som forekommer i store antall individer. I randsonene finnes imidlertid dalfører med elver og bjørkeskog, og betydelig mer varierte biotoper.

Reindriften i Finnmark er fortsatt nomadisk. I vintermånedene beiter mye reinen i områdene rundt Kautokeino og Karasjok. Reinen blir flyttet herfra til sommerbeiteområder i kystkommuner i Nord-Troms og Finnmark rundt april, før reinen flyttes tilbake til vidda igjen.

« Samene levde av og med reinsdyr, først på flokkenes premisser, senere mer og mer på samenes premisser »

om høsten. Det er liten årlig tilvekst på vinterbeitene, men reinen overlever den kalde og mørke årstiden på reinlavkost som er for næringsfattig for andre planteteetere. Gjennom vinteren spiser reinsdyrene nesten bare reinlav, som inneholder ekstremt lite protein, fett, mineraler og vitaminer. Laven inneholder nesten bare karbohydrater, og det er tilgangen på reinlav på vinterbeitene som begrenser antallet dyr på vidda.

Reindriftnæringen drives i dag på en ganske moderne måte, langt annerledes enn før den vestlige kulturen kom med sine lettvinte og mekaniserte løsninger. Dette er en utvikling som de aller fleste kulturer tar del i. Tradisjonell reindrift, i pakt med naturen og på naturens premisser, er et interessant og fascinerende studium, og står i skarp kontrast til ressurs(mis)bruken i den industrialiserte del av verden. Men man ser i dag at reindriften raskt er på vei bort fra sine gamle tradisjoner, og måten mye av dagens reindrift foregår på, industrialisert og preget av avansert teknologi, hører kanskje mer hjemme under alminnelig landbruksforvaltning enn under det forvaltningsregimet som eksisterer i dag.

Teknologi er dyrt, og kravene til drift er endret etter at maskinene ble en del av reinnæringen. Reinsflokkene må være større og driften mer effektiv for at hjulene, bokstavelig talt, skal gå rundt. Det sparer krefter, men koster penger, å benytte skutere, ATV-er og lastebiler.

Men samene har samtidig greid å ta vare på vesentlige deler av sin eksotiske kultur, sine opprinnelige arbeidsmåter og sin gamle, godt vedlikeholdte hverdag, til tross for den betydelige påvirkningen fra de norske, svenske og finske kulturene for øvrig. Satellittnavigasjon, eksplosjonsmotorer og gore-tex preger den daglige reindriften, men det gjør også nedarvet lokalkunnskap, nærhet til reinsdyrene og bruken av dyreskinn. Det samiske håndverket står sentralt; reinsskinn er i de fleste sammenhenger uovertruffent til bekledning og underlag mot bakke og snø. Koffer, komser og skaller lages flittig, både til hverdagslig bruk og til kommersielt salg til turister. Gammer glir inn i naturen på en helt annen måte enn alminnelige hytter og koier, og hvem har vel ikke en samekniv i beltet på tur. Kart og GPS er nok lite brukt – samenes lokalkunnskap er enestående.

Gammer glir inn i naturen på en helt annen måte enn alminnelige hytter og koier. Reinpolitiet ved Steinar Bidne og Bjarte Takvam.

« *Satelitnavigasjon, eksplosjonsmotorer og gore-tex preger den daglige reindriften, men det gjør også nedarvet lokalkunnskap, nærhet til reinsdyrene og bruken av dyreskinn* »

Beiteområder versus antall dyr

Fra noen hold hevdes det at antallet rein på Finnmarksvidda er for høyt i forhold til hva områdene kan underholde. Dette er basert på observasjoner av at noen områder på Finnmarksvidda nærmer seg nedbeiting, slik at de blir mer og mer ørkenlignende. Det kommer som regel lite nedbør som snø, og vidda er forblåst, slik at dyrene som oftest enkelt kan grave seg ned til maten. Man er ikke enige om hvorvidt reintallet er for høyt eller ikke, og dette må også sees i sammenheng med beiteområdenes naturlige variasjon.

Det økte beitepresset gjør at reineierne i enkelte områder må føre dyrene. Dette er gjerne aktuelt på senvinteren, og er helt avgjørende for at reinen skal overleve. Slik nød- eller tilleggsfôring blir en nødvendighet for å forhindre lidelse for reinen, for dersom reinen ikke får mat på to-tre dager, bryter bakteriefloraen i fordøyelsessystemet sammen. Dette fører til at næringsopptaket stanser. Prosessen er irreversibel og fører til dyrets død. Men et stort problem med fôring på vinterbeitene kan være at det muliggjør drift med flere dyr enn det vidda på naturlig måte kan underholde, og at presset på beiteområdene dermed øker ytterligere. Fôring reduserer altså ikke overbeitingen, men øker den ved å øke antallet beitedyr. Effekten av de naturlige reguleringsmekanismene som har eksistert tidligere og regulert antall dyr, reduseres ved fôring. Forvaltningsorganene jobber med å fastsette et maksimalt reintall, slik at dette problemet løser seg.

Det store beitepresset gjør at beiteområdenes verdi blir høy for reineierne. Gode beiter er så ettertraktet at regler og tradisjoner til tider blir satt til side i kampen om ressursene, og den sterkeste rett blir den gjeldende rett. Det kollegiale samholdet man kanskje skulle forvente

å finne hos samene, eksisterer ikke i disse situasjonene, de er direkte ufine mot hverandre. Slike konflikter oppstår innimellom, og Reinpolitiet må inn å mekle. Da kjører patruljen fra den ene parten til den andre, og tilbake, og finner alltid en løsning. Selv om partene under stridens gang utviser tidvis voldsomt engasjement, er stort sett alle fornøyd når enighet er oppnådd, og Reinpolitiet har stort sett gode erfaringer med sameenes respekt for ordensmakten. Sammenblanding av flokker kan også føre til uenigheter mellom reineierne. Alle dyrene har øremerker, og hver reineier har sine egne mønstre som skjæres ut. Slik kan dyrene identifiseres. Reineierne har for øvrig en fantastisk evne til å kjenne igjen sine egne dyr, bl.a. på tegninger i skinnet. Tyvslakting avdekkes gjerne ved at man finner hoder og slakteavfall, og da er ørene så å si alltid fjernet. Å etterforske slike saker er derfor vanskelig.

Barmarkskjøring

Den subarktiske naturtypen er særlig sårbar for fysiske belastninger, som for eksempel beiting og kjøring på barmark, og naturen bruker lang tid på å reparere skader som oppstår. Når den dekkende vegetasjonen først er borte, tar restitusjonsprosessen svært lang tid. Heldigvis er det slik at mye av reindriften inne på vidda skjer om vinteren, mens det beskyttende snødekket skjermer floraen noe for slik slitasje. Kjøretøyspor på bar, tint mark vil derimot kunne sees flere tiår etter avsetning.

Rovdyr

Reinsdyr er et mulig byttedyr for de store rovdyrene, og noe uttak av de aktuelle predatorer har tradisjonelt funnet sted. Det er indikasjoner på at dette fortsatt skjer, også ved bruk av våpen og snøskuter. Samenes utbredelsesområde kalles sågar ulvefilteret, fordi ulv

(*Canis lupus*) som vandrer inn til Sør-Norge/Sør-Sverige må passere her. Men det finnes fortsatt endel jerv (*Gulo gulo*) og gaupe (*Lynx lynx*) igjen, og en av reinflokkene mistet 4 dyr til gaupe mens jeg var i området. Kongeørn (*Aquila chrysaetos*) kan også ta små reinkalver, og ansees som en trussel på samme måte som de store rovpattedyrene. Fjellsidene langs Altaelva har mye hek-kende rovfugl.

Rev og kråke

En annen observasjon jeg gjorde var at det var mye kråkefugl, som ravn (*Corvus corax*), kråke (*C. cornix*) og skjære (*Pica pica*), og en god del rødrev (*Vulpes vulpes*) i oppsynsområdet, men lite rype (*Lagopus sp.*). Kråkefugl og rev er opportunist i økosystemet, det vil si at de er eksperter på å utnytte de mange mulighetene som finnes, og de tilvenner seg raskt endringer i miljøet. Under høstslaktingen tas det ut en del reinsdyr til eget bruk, og noe slakteavfall herfra dumpes i naturen. Opportunist-artene utnytter det, men tradisjonelt blir det veldig lite slakteavfall igjen, fordi samene er veldig gode til å utnytte hele dyret. Trafikkdrepte rein

Reingjerdene er det største inngrepet reindriften fører med seg, og det finnes ca. 600 km med delvis ulovlige reingjerder på vidda. Disse gjerdene tar like mye rype som jegerne. Reven har fått med seg dette og patruljerer ofte langs gjerdene med stort utbytte.

« *Det store beitepresset gjør at beiteområdenes verdi blir høy for reineierne. Gode beiter er så ettertraktet at regler og tradisjoner til tider blir satt til side i kampen om ressursene, og den sterkeste rett blir den gjeldende rett* »

som dumpes i naturen er nok et større problem, og dette har en viss effekt på faunasammensetningen. Økt tetthet av kråkefugl og rev gir økt beskatning av egg og kyllinger av de fugleartene som hekker på vidda i sommerhalvåret. Men for rypenes del er nok jegernes uttak (77 500 ryper i Finnmark i 2007/2008) en viktigere faktor som bidrar til redusert bestand. Finnmark er fortsatt det største rypejaktfylket, hvor nesten ¼ av alle landets 323 000 ryper felles (samme jakt sesong).

En annen viktig faktor som påvirker fuglefaunaen er reingjerdene. Gjerdene er det største inngrepet reindriften fører med seg, og det finnes ca 600 km med delvis ulovlige reingjerder på vidda. Det er påvist at reingjerdene tar like mye rype som jegerne. Som den opportunisten reven er, har den selvfølgelig fått med seg dette, og patruljerer langs gjerdene med stort utbytte. Det eksisterer ikke krav om konsekvensutredning ved oppsetting av midlertidige gjerdene, og de blir sjelden tatt ned når de ikke brukes lenger. Forvaltningen har tatt tak i dette også, med kartlegging og nye regler i forbindelse med den nye reindriftsloven med tilhørende bruksregler.

Ivaretagelse av den tradisjonelle samiske kulturen er viktig. Sett i lys av hvordan norske myndigheter tidligere har behandlet den samiske befolkningen skylder vi samene å gjøre det vi kan for å bidra til at deres kultur og status som urbefolkning bevares. Men levende kulturer kan vanskelig konserveres, fordi de er dynamiske og i utvikling. Tidligere var kulturene mer isolert, og de utviklet seg fritt og selvstendig. I dag interfererer kulturene med hverandre, noe som fører til mer eller mindre gjensidig påvirkning. Dette fører uunngåelig til endring, og at skillene mellom kulturene viskes ut. Forvaltningsorganene har en utfordrende oppgave her.

Urbefolkningen og dens kultur skal beskyttes, og det samme skal naturverdiene. Samene har en rekke tillemperinger som skal ivareta kulturen, og noen av dem kan virke uforståelige for dem som ikke gis de samme mulighetene.

Forvaltningen av de store verdiene i Finnmark tar i stor grad hensyn til reinnæringen og den samiske kulturen, og urbefolkningens tilstedeværelse er et viktig argument for vern av vidda. De siste store urørte områdene i landet finnes her, resten av landet er i større grad nedbygd og fragmentert. Derfor ligger det en stor utfordring i å fortsette dette vernet av kultur og natur, samtidig som man må forvalte næringen slik at tamreindriften kan fortsette på bærekraftig vis. Dette har vært intensjonen med den nye reindriftsloven. Beskyttelse av samene og samenes kultur vil være forgjeves dersom naturgrunnlaget blir ødelagt. Vernet av Finnmarksvidda mister mye av sin funksjon dersom den stedlige urbefolkningen overbeskatter naturressursene.

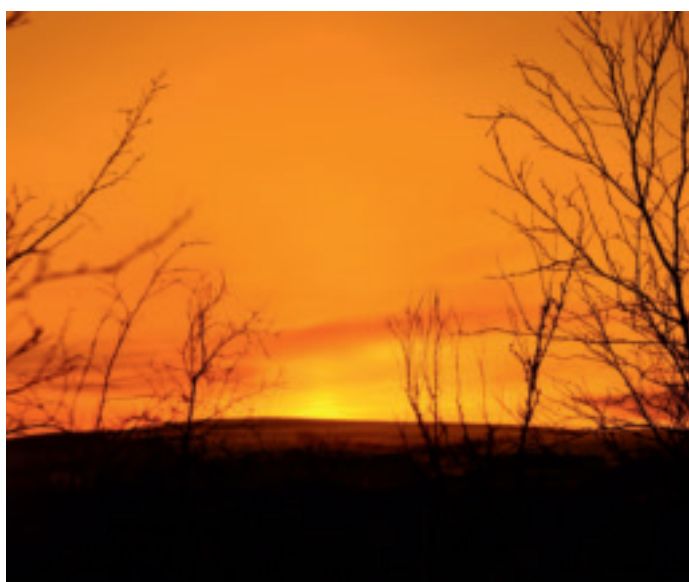
Samene har alltid vært et folk i utvikling, som har tatt i bruk nye metoder og som alltid har sett muligheter i sin egen hverdag, og det er selvfølgelig at samene tar i bruk de hjelpemidlene vi har. Men det ser ut til at denne nye driftsmåten bidrar til å øke presset på naturen, slik vi i langt større grad ser for resten av den industrialiserte verden.

Jordens ressurser er endelige – det er det som til slutt blir det altoverstyrende. Måten vi utnytter jordens goder på må endres dramatisk i overskuelig fremtid, og kanskje kan samenes tradisjoner være til inspirasjon i så måte. Hvis vi ikke evner å se hva som skjer i storverdenen, kan kanskje samenes kultur og utfordringer være et mer forståelig eksempel!

Finnmarksvidda byr på sterke naturopplevelser. Nordlys kan observeres på nattehimmelen i et belte rundt de magnetiske polene. Polarlys viser seg som et bølgende lys som varierer både i form, farge og styrke, fra mørkeblå innom grønn og gul, til rød og oransje. Polarlys på den nordlige halvkule kalles aurora borealis (som betyr morgenrøden i nord) eller nordlys, mens polarlys på den sørlige halvkule kalles aurora australis eller sørllys.

Altaelva, som er en del av reinpolitiets arbeidsområde, ble kjent under utbyggingen av Alta Kraftverk. Utbyggingen skapte sterke motsetninger og demonstrasjoner i årene 1979-1981.

Skal sakkyndige ta stilling til juss?

I en forurensningssak konkluderte sakkyndige med at utslippene fra den tiltalte avfallshåndteringsbedriften ikke hadde medført nevneverdig fare for forurensning for miljøet i elv eller sjø, jf forurensningsloven § 8 tredje ledd. Til dette uttalte Borgarting lagmannsrett at «spørsmålet om det foreligger «nevneverdig fare» for forurensning i henhold til forurensningsloven er et juridisk og ikke et naturvitenskaplig spørsmål.

Av politiadvokat Carl Graff Hartmann, Oslo politidistrikt. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Borgarting lagmannsretts dom 15. mai 2008 (RG 2008 s 1159)

I 2000 søkte en avfallshåndteringsbedrift om tillatelse til å ta i mot vin, øl og brus som hadde gått ut på dato eller på annen måte ikke var salgbart. Fylkesmannen ga tillatelse til dette og til å slippe avfallet på kommunalt nett. Tillatelsen hadde imidlertid vilkår om at bedriften måtte ha tillatelse fra eieren av ledningsnettet til å slippe avfallet på ledningsnettet. Dessuten måtte vann- og avløpsetaten varsles hver gang de slapp slikt avfall på kommunalt nett. Bedriften fikk slik tillatelse fra ledningseier, men etter tre uker ble denne trukket tilbake, fordi det var usikkerhet knyttet til virkningen av utslippet på renseanlegget. Etter dette fortsatte bedriften likevel å ta imot vin, øl og brus og slippe det ut, men de varslet aldri vann- og avløpsetaten om utslippene.

Bedriften hevdet senere under saken at ledningseiers tilbaketrekking av tillatelsen til å slippe på kommunalt ledningsnett var et forvaltningsvedtak og ikke en beslutning av kommunen som eier. Det ble hevdet at dette angivelige forvaltningsvedtaket bare kunne ses bort fra (nullitet), og at det var straffritt å la være å følge tilbaketrekkingen. Dette var retten ikke enig i.

Opphevelse fra Høyesterett

Under en rutinekontroll i august 2004 avdekket vann- og avløpsetaten at bedriften slapp ut vin, øl og brus, og at avfallet gikk i en overvannskum på bedriftens område og direkte ut i Alnaelven i Oslo. Bedriften ble dømt for brudd på forurensningsloven i Oslo tingrett i 2006. I lagmannsretten i 2007 ble det frifinnelse fordi meddommerne mente at det må «en større grad av forurensning til enn i dette tilfelle før det kan bli tale om en ulovlig – og derved straffbar – forurensning». Denne lovanvendelsen ble opphevet av Høyesterett i Rt. 2007 s. 1183:

“Den påviste dårlige vannkvaliteten reiser imidlertid et annet spørsmål, som flertallet ikke har vurdert, nemlig anvendelsen av § 8 tredje ledd i situasjoner der utslipp fra mange virksomheter samlet volder betydelig forurensning. Jeg har tidligere sitert fra Ot.prp.nr.1 (1982-

1983) side 3, der det blant annet ble vist til situasjoner der mange små enkeltutslipp til et vassdrag til sammen gir ødeleggende skadevirkninger. Det uttales i proposisjonen at det ikke er meningen at bestemmelsen i § 8 tredje ledd skal omfatte tilfeller av denne typen. Flertallet burde ha drøftet hvordan utslippet i vår sak forholder seg til dette.” (avsnitt 42)

Høyesteretts avgjørelse er omtalt i Miljøkrim 4/2007 s. 36.

Saken kom opp igjen i Borgarting lagmannsrett i april 2008, og bedriften ble dømt til 500 000 kroner i bot og 500 000 kroner i inndragning. I lys av Høyesteretts uttalelse ovenfor la en enstemmig lagmannsrett denne gangen til grunn at “dersom det konstateres at et samvirke av flere miljøpåvirkninger volder betydelig forurensning, er det uten betydning om det enkelte bidrag isolert sett ikke ville medføre fare for nevneverdige skader eller ulemper”. Denne lovforståelsen er viktig for en effektiv forurensningslovgivning.

Sakkyndige satt til side

På grunnlag av denne jussen fant lagmannsretten i bevisvurderingen at de konkrete utslippene av vin og øl ikke var lovlige i henhold til forurensningsloven § 8 tredje ledd, som altså bestemmer at forurensning som ikke medfører nevneverdige skader eller ulemper kan skje uten tillatelse fra myndighetene. Sakkyndige engasjert av den tiltalte bedriften hadde konkludert med at utslippene ikke medførte nevneverdige skader eller ulemper, men dette var ifølge Borgarting lagmannsrett ikke de sakkyndiges bord:

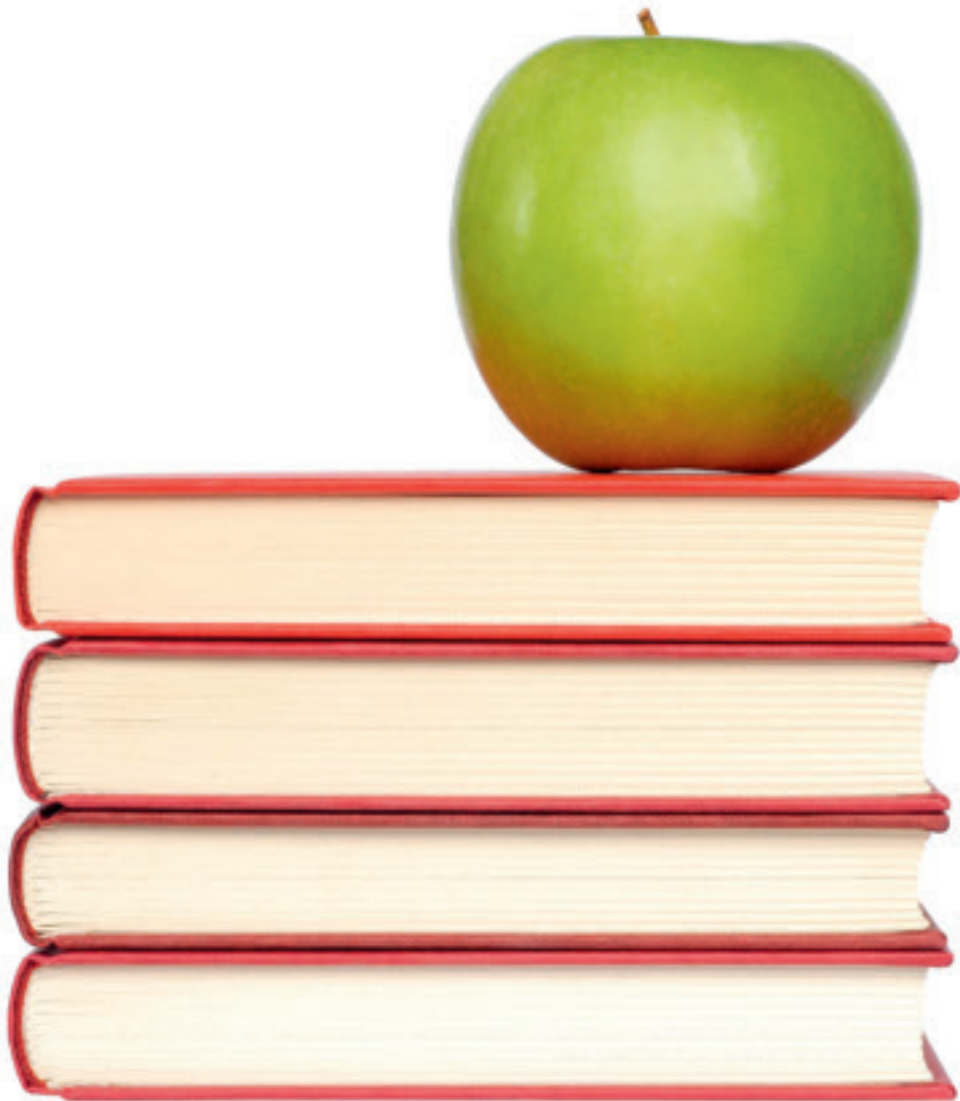
“Til deres konklusjoner bemerker lagmannsretten for det første at spørsmålet om det foreligger «nevneverdig fare» for forurensning i henhold til forurensningsloven er et juridisk og ikke et naturvitenskaplig spørsmål.”

Videre fant lagmannsretten grunnlag for følgende uttalelse om de sakkyndiges rapporter:

“For øvrig pekes på at rapportene i seg selv, og de

undersøkelser som ligger til grunn for disse, etter lagmannsrettens syn gir grunnlag for å trekke andre konklusjoner med hensyn til virkningene av utslippene enn hva som gjenspeiles i konklusjonene, jf ovenfor.”

Det er ikke vanlig at norske domstoler overprøver sakkyndige slik de her har gjort. En viktig årsak til at det skjedde i denne saken var nok at påtalemyndigheten brukte egen sakkyndighet til å imøtegå rapportene fra bedriftens sakkyndige. Bruk av sakkyndighet – og riktig sakkyndighet – er etter mitt syn en nøkkel til domfellelse i slike saker. Sakkyndigheten kan gjerne være ekstern, men i denne saken brukte vi en fra egne rekker. Han redegjør for sakens naturvitenskapelige sider på side 16 i dette Miljøkrim.

Skal man alltid høre på de sakkyndige – er utslipp av 2,8 millioner liter skadelig?

Av spesialletterforsker Dr. scient. Antonio B.S. Polèo, Økokrim. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

I denne artikkelen skal vi se nærmere på det spillet som kan finne sted når fagfolk med titler og posisjoner går på akkord med sine egne resultat og sin egen fagkunnskap. I perioden 2001-2004 slapp en bedrift i avfallsbransjen ut 2,8 millioner liter (2 828 tonn) vin, øl og mineralvann ut i Alnaelven i Oslo.

I denne artikkelen vil jeg ikke ta for meg det åpenbart absurde ved å slippe så mye godsaker rett ut i en elv, men ta for meg en sak hvor det kan virke som om forskningsresultater har blitt brukt med tanke på å frikjenne en bedrift.

Bedriften mottok vin, øl og mineralvann som hadde gått ut på dato, og som derfor skulle destrueres. Destruksjonen foregikk ved at en hjullaster kjørte frem og tilbake over varene slik at væsken ble presset ut av emballasjen. Væsken rant ned i en kum som var knyttet til en overvannsledning som ledet vann ut i Alnaelven.

Bedriften hadde ikke utslippstillatelse og ble derfor anmeldt til politiet for brudd på forurensningsloven av Oslo Vann- og avløpsetaten 30. august 2004. Da hadde virksomheten med skvisning av pappvin og ølbokser pågått i mer enn tre år, og altså resultert i at Alnaelven var blitt tilført 2 828 tonn drikkevarer med et høyt innhold av karbohydrater (sukker), som normalt brytes ned under forbruk av oksygen når det kommer ut i naturen.

Bedriften ble funnet skyldig og dømt i tingretten i april 2006. Saken ble anket, og bedriften ble frifunnet

i lagmannsretten i februar 2007. Saken ble anket igjen, og lagmannsrettsdommen ble opphevet i Høyesterett i august 2007. I april 2008 var saken på nytt oppe i lagmannsretten, men før vi tar for oss hvordan det gikk med saken i retten skal vi se nærmere på spørsmålet om hvorvidt 2,8 millioner liter drikkevarer er skadelig for miljøet når det slippes ut i en elv, nærmere bestemt Alnaelven i Oslo.

Stridens eple

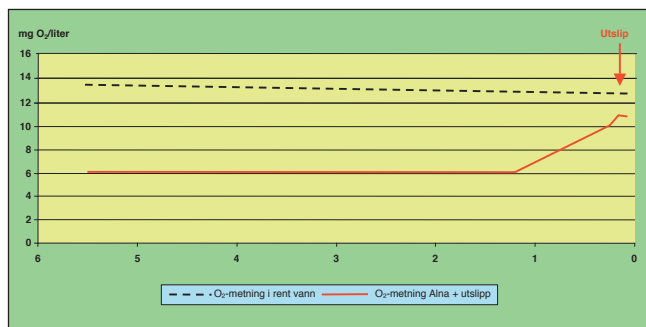
Det som var det store spørsmålet i denne saken var om utslippene av 2,8 millioner liter vin, øl og mineralvann fra bedriften hadde medført nevneverdige skader eller ulemper på miljøet. Som mange av Miljøkrims lesere er kjent med så sier forurensningsloven § 7 at *"Ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter § 8 eller 9, eller tillatt etter vedtak i medhold av § 11"*. Spørsmålet om nevneverdige skader eller ulemper finner vi i forurensningslovens § 8 tredje ledd, som sier at; *"Forurensninger som ikke medfører nevneverdige skader eller ulemper kan finne sted uten tillatelse etter § 11"*. Altså var det slik at dersom bedriften kunne argumentere overbevisende om at utslippene av drikkevarer ikke hadde medført nevneverdige skader eller ulemper for miljøet, så ville den etter alt å dømme bli frikjent.

Når det blir avdekket at noen har forurenset, så kan forurensningsmyndighetene pålegge den eller de som er ansvarlige for forurensningen ulike ting, blant annet å utrede konsekvensene av utslippet. Bedriften fikk derfor av forurensningsmyndigheten, som i dette tilfellet var Vann- og avløpsetaten i Oslo kommune (VAV), pålegg om å utrede eventuelle effekter av utslippet sitt. Til dette engasjerte bedriften et norsk forskningsinstitutt med relevant kompetanse, hvis oppdrag var å foreta biologiske og kjemiske undersøkelser i Alnaelven for å dokumentere virkningen av utslippet.

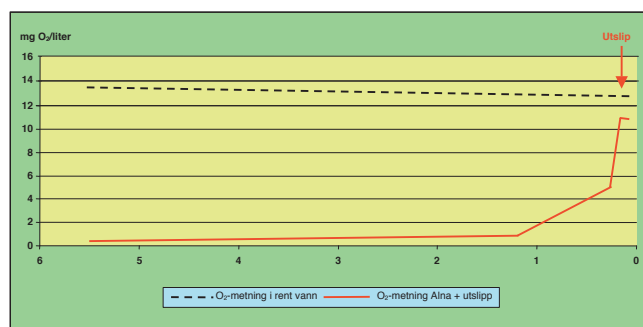
Forskningsinstituttet gjennomførte sitt oppdrag, og ga ut en rapport i 2005 hvor de presenterer sine resultater og svarer på sitt mandat. Undersøkelsen besto av tre delstudier. Den *første* delen var en teoretisk modellberegning hvor data om utslippet og Alnaelven ble brukt til å beregne oksygenforbruket (O_2 -forbruket) i elven ved nedbryting av utslippets innhold. Den *andre* delen besto av et eksperiment hvor O_2 -forbruket ble målt ved ulike tilsetninger av vin til vann fra Alnaelven, mens den *tredje* delen var en undersøkelse av bunndyrforekomsten i Alnaelven på en stasjon ovenfor utslippspunktet og en stasjon nedenfor.

Delstudium 1 – teoretisk modellberegning

Resultatene fra den teoretiske modellberegningen viste at dersom man varierer mengden karbohydrater (de komponentene i drikkevarene som mikroorganismer bryter ned under forbruk av oksygen), utslippstiden og vannføringen i resipienten (elven), vil resultatet variere en del. Alle beregningene viste imidlertid at utslippet teoretisk vil føre til et betydelig O_2 -forbruk i resipienten. Figur 1 viser at dersom det slippes ut ca. 75 000 liter med en karbohydratmengde på 41 g/liter over et tidsrom på 8 timer, med en vannføring i resipienten tilsvarende ukesgjennomsnittet for Alnaelven, vil O_2 -konsentrasjonen i resipienten være halvert (fra 12 til 6 mg/liter) 1 km nedstrøms utslippspunktet. Dersom man øker sukkermengden til 185 g/liter og reduserer utslippstidsrommet til 1 time, vil O_2 -konsentrasjonen i resipienten være null 1 km nedstrøms utslippspunktet (figur 2).

Figur 1. Beregnet O_2 -forbruk når 75 000 liter væske med et karbohydratinnhold på 41 g/liter slippes ut i Alnaelven over en periode på 8 timer. Den stiplete linjen øverst på diagrammet er O_2 -metningskurven for vann. Den heltrukne linjen viser hvordan O_2 -metningen i vannet synker med økende avstand fra utslippspunktet (pil), fra høyre mot venstre. Redusert O_2 -metning indikerer O_2 -forbruk. Figuren er tegnet etter tilsvarende figur i rapporten fra forskningsinstituttet.

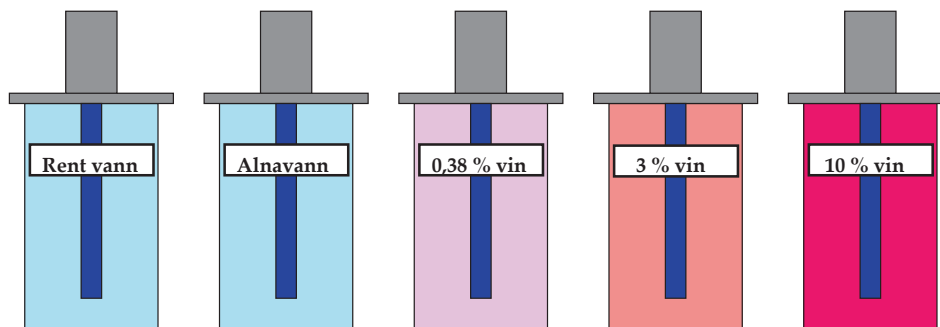
Figur 2. Beregnet O_2 -forbruk når 75 000 liter væske med et karbohydratinnhold på 185 g/liter slippes ut i Alnaelven over en periode på 1 time. Den stiplete linjen øverst på diagrammet er O_2 -metningskurven for vann. Den heltrukne linjen viser hvordan O_2 -metningen i vannet synker med økende avstand fra utslippspunktet (pil), fra høyre mot venstre. Redusert O_2 -metning indikerer O_2 -forbruk. Figuren er tegnet etter tilsvarende figur i rapporten fra forskningsinstituttet.

Som vi ser vil altså relevante utslipp av vin, øl og mineralvann i Alnaelven teoretisk ha ført til et betydelig forbruk av oksygen i elven. Et slikt O_2 -forbruk vil ta av det oksygenet som organismene som lever i elva skulle ha nyttegjort seg, og må etter min mening, teoretisk sett, ses på som en miljøeffekt.

I rapporten sin oppsummerer forskerne at de teoretiske beregningene antyder at utslippet kan ha medført til dels betydelig O_2 -reduksjon i elvevannet, men de påpeker at den modellen de har benyttet ikke tar hensyn til forsinkingen av nedbrytingen. De hevder at det vil være en forsinkelse før mikroorganismene starter nedbrytingen av utslippet og forbruket av oksygen. Lengden på denne forsinkelsen vil påvirkes av en rekke faktorer som forurensningskomponentenes nedbrytbarhet, vannføring i elven, vanntemperaturen i elven, tilstedeværelse av giftige stoffer fra andre kilder i elvevannet, hvordan utslippet blander seg med elvevannet og tilstedeværelsen av ulike mikroorganismer i elvevannet. I rapportens konklusjon tas det til orde for at en stor del av utslippet ikke vil nedbrytes før elvevannet har nådd Oslofjorden, og at O_2 -reduksjon vil finne sted i havnebassenget. Det er med andre ord ingen god overensstemmelse mellom resultatene fra de teoretiske beregningene og konklusjonen til forskerne.

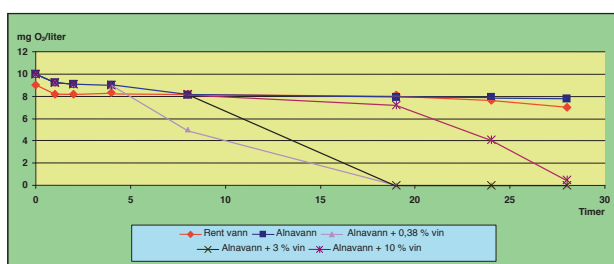
Delstudium 2 – O_2 -forbrukseksperiment med rødvin

Eksperimentet ble gjennomført ved å måle forbruket av oksygen i flasker med vann fra Alnaelven tilsatt ulike mengder rødvin (figur 3). Det ble også målt O_2 -forbruk i rent vann som en kontroll. Resultatene fra eksperimentet

Figur 3. Skjematisk fremstilling av det eksperimentelle oppsettet for O₂-forbruksekperimentet med rødvin. I hver flaske var det plassert en O₂-elektrode (mørk blå) som registrerte O₂-konsentrasjonen i væskene gjennom eksperimentet.

viser at O₂-forbruket i rent vann og i Alnavann uten tilsetning av rødvin var marginalt. I flaskene med tilsetning av rødvin ble imidlertid alt oksygenet brukt opp. O₂-forbruket var raskest i flasken med 0,38 % rødvin, og forbrukshastigheten avtok med økende rødvinmengde (3 og 10 %). Tilsvarende var det også for tidspunktet O₂-forbruket startet. I flasken med 0,38 % rødvin startet forbruket etter 4 timer, med 3 % etter 8 timer og med 10 % etter 19 timer (figur 4).

Figur 4. O₂-forbruk ved ulike mengder rødvin i vann, målt som endring i O₂-konsentrasjon over tid. Figuren er tegnet etter tilsvarende figur i rapporten fra forskningsinstituttet.

Min tolkning av disse resultatene er at stoffer i rødvinen hemmer nedbrytingen av karbohydratene i rødvinen - jo mindre rødvin jo raskere nedbryting. Altså en toksisk respons hvor komponenter i vinen har en giftvirkning på mikroorganismene. Resultatene bekrefter også etter min mening at utslipp av drikkevarer i Alnaelven vil føre til nedbryting og O₂-reduksjon i elvevannet, men at en økende mengde rødvin kan forsinke nedbrytingen slik at deler av nedbrytingen først skjer i Oslo havnebasseng.

I omtalen av resultatene fra eksperimentet trekker forskerne frem at vin kan inneholde forbindelser som kan være inhibitorer for mikroorganismene, og at dette medfører en forsinkelsesfase. De tar ikke til orde for at disse "inhibitorer" er toksiske forbindelser, men hevder at økt utslippsmengde kan føre til at det tar forholdsvis lenger tid før effekten av forurensningen begynner.

Dette er etter min mening en grov feilslutning. Figur 4 viser at utslippet er giftig for mikroorganismene og derfor at effekten av forurensningen starter umiddelbart i det utslippet når elven - altså som en gifteffekt. Forskerne understreker derimot i rapportens innledning at utslippet fra bedriften, altså næringsmidlene øl, vin og mineralvann, ikke er giftig, men biologisk nedbrytbart.

Denne forestillingen kan være grunnen til at forskerne overser den forgiftningsresponsen som etter min mening er ganske åpenbar i deres resultater. Det er vanskelig å forstå hvorfor det er relevant å påstå at drikkevarer ikke er giftige allerede i innledningen av rapporten, og det gir et inntrykk av at man konkluderer på forhånd og tilpasser resultatene til konklusjonene. Dette blir ikke noe bedre av at forskerne under omtalen av resultatene slår fast at alkohol ikke er en miljøgift! I retten opprettholdt de denne påstanden, og understreket til og med at alkohol er en rusgift, men ikke en miljøgift. Men hvis man drikker seg i hjel - hva slags gift er alkohol da? Etter min mening er det av liten betydning hva slags gift alkohol er så lenge det er giftig, og det er det neppe uenighet om blant fagfolk.

Forskerne trekker frem et interessant moment i rapporten sin når det gjelder den omtalte forsinkelsen, nemlig at den har sammenheng med at de mikroorganismene som vil kunne bryte ned de spesifikke organiske forbindelsene i denne typen utslipp (vin) ikke naturlig er tilstede i tilstrekkelig konsentrasjon.

De hevder med andre ord at det tar litt tid før det er et tilstrekkelig antall mikroorganismer til stede i vannet til at nedbrytingen blir effektiv. Denne påstanden er ikke logisk fordi nedbrytingen starter raskest når det er lite næringsstoffer for mikroorganismene til stede (0,38 % rødvin) og tar lengst tid når det er rikelig med næringsstoffer til stede (10 % rødvin). Det normale er omvendt, nemlig at økt næringstilgang (vin) vil gi raskere formering. Forskerne diskuterer ikke dette nærmere i rapporten, men slår bare fast at forsinkelsen skyldes fraværet av mikroorganismer i vannet.

Delstudium 3 – Bunndyrundersøkelser

Resultatene fra bunndyrundersøkelsen viser klart og tydelig at forekomsten av bunndyr var betydelig rikere

Dyregruppe		Alna Stasjon 1		Alna Stasjon 2	
		Antall	%	Antall	%
Fåbørstemark	Oligochaeta	318	26,7	3226	94
Igler	Hirudinea	11	0,9	10	0,3
Snegler	Gastropoda	18	1,5	12	0,1
Småmuslinger	Lamellibranchiata				
Vannmidd	Hydracarina	133	11,2	4	0,1
Døgnfluer	Ephemeroptera	156	13,1	9	0,3
Steinfluer	Plecoptera	1	0,1		
Billelarver	Coleoptera larver				
Biller voksne	C. imago	2	0,2		
Vårfluer	Trichoptera	3	0,3		
Fjærmygglarver	Chironomidae l.	745	62,5	172	5
Fjærmyggpupper	C. pupper	4	0,3	4	0,1
Knottlarver	Simuliidae larver				
Sviknottlarver	Ceratopogonidae	6	0,5		
Stankelbeinlarver	Tipulidae	2	0,2	3	0,1
Andre tovinger	Andre diptera				
Sum		1193		3440	
Antall dyregrupper		11		7	

Tabell 1. Forekomst av hovedgrupper av bunndyr som ble fanget i Alnaelven i forbindelse med undersøkelsen av mulige miljøkonsekvenser av utslippet fra bedriften. Stasjon 1 ligger ovenfor utslippspunktet, mens Stasjon 2 ligger nedenfor. Tabellen er laget etter tilsvarende tabell i rapporten fra forskningsinstituttet.

ovenfor utslippspunktet (stasjon 1) sammenlignet med nedenfor utslippspunktet (stasjon 2). Det ble fanget flere dyregrupper (12 grupper) på stasjon 1 enn på stasjon 2 (8 grupper), og antallet individer av de aller fleste dyregruppene var høyere på stasjon 1 enn stasjon 2 (tabell 1).

Det eneste unntaket var fåbørstemark, *Oligochaeta*, som ble funnet i et meget stort antall (3 226 individer) på stasjon 2, sammenlignet med 318 individer på stasjon 1. Det interessante ved dette funnet er at fåbørstemark trives meget godt i O₂-fattige miljøer, og ved stasjon 2 utgjorde de 94 % av alle dyrene som ble fanget. Dette er i god overensstemmelse med de teoretiske beregningene som viste at det er mulig at alt oksygenet i elven kan bli brukt opp under gitte betingelser. Det ble også sett nærmere på forekomsten av utvalgte arter fra noen av dyregruppene på stasjon 1 og 2, og resultatet av dette viser det samme – nemlig et vesentlig høyere antall arter og individer av hver enkelt art på stasjon 1 sammenlignet med stasjon 2 (tabell 2). Etter min mening indikerer disse resultatene at utslippet har hatt en klar effekt på økosystemet i Alnaelven nedenfor utslippspunktet.

Forfatterne av forskningsrapporten er ikke like klare i sin omtale av resultatene. De skriver i rapporten at resultatene fra stasjon 2 viser at denne stasjonen har en noe fattigere sammensetning enn det som ble registrert på stasjon 1. I diskusjonen av resultatene trekker de frem at status for Alnavassdraget i dag er at resipientkapasiteten på strekningen fra stasjon 1 til 2 er overbelastet. Til grunn for dette argumentet legger de at "faunasammensetningen indikerer at dette skyldes en forurensningsbelastning utover det som er vassdragsstrekningens selvrensningsevne", men de kobler ikke

dette til utslippet fra bedriften. Tvert i mot – de hevder at det skyldes andre forurensninger av vassdraget. Det kan godt hende det er riktig at det er flere kilder til forurensning i Alnaelven som kan påvirke bunndyrfaunaen, men rapporten mangler argumenter for hvorfor forskjellen mellom stasjon 1 og 2 ikke kan skyldes utslippet fra bedriften. Det blir derfor noe tendensiøst å tillegge effekten utelukkende andre forurensningskilder.

	Alna Stasjon 1	Alna Stasjon 2
SNEGLER		
Physa fontinalis	15	12
Ancylus fluviatilis	3	
DØGNFLUER		
Baetis sp.	24	
Baetis rhodani	132	9
STEINFLUER		
Nemoura sp.	1	
VÅRFLUER		
Rhyacophila nubile	1	
Limnephilidae sp.	2	
Sum antall arter	7	2

Tabell 2. Forekomst av noen utvalgte arter fra noen av de gruppene av bunndyr som ble fanget i Alnaelven i forbindelse med undersøkelsen av mulige miljøkonsekvenser av utslippet fra bedriften. Stasjon 1 ligger ovenfor utslippspunktet, mens Stasjon 2 ligger nedenfor. Tabellen er laget etter tilsvarende tabell i rapporten fra forskningsinstituttet.

For å underbygge sine påstander trekker forskerne inn resultater fra en tidligere undersøkelse av Alnaelven (gjort av Universitetet i Oslo), og hevder at forholdene ikke har endret seg noe vesentlig siden 1999. Begrunnelsen for dette er at bunndyrssammensetningen på stasjon 2 var den samme i 1999 og i 2004. Undersøkelsen fra 1999 omfattet imidlertid også resultater fra en stasjon ovenfor utslippspunktet fra bedriften, som tilsvarer stasjon 1 fra undersøkelsen i 2004. Resultatene fra denne har forskerne ikke nevnt i sin rapport, og man kan lure på hvorfor, fordi resultatene viser at det var vesentlig forskjell på stasjon 1 i 1999 og 2004 (figur 5). I 1999 var det en fattig bunndyrfauna med lav diversitet både på stasjonen ovenfor og nedenfor utslippspunktet, mens i 2004 var det en rik fauna med høy diversitet ovenfor utslippspunktet og fremdeles fattig nedenfor. I forskningssammenheng må det i beste fall betegnes som en grov faglig glipp, og i verste fall faktaunderslag, dersom man unnlater å referere til relevant kunnskap som har direkte betydning for konklusjonene. Det at resultatene fra stasjonen ovenfor utslippstedet er vesentlig forskjellige i 1999 og 2004, underbygger at utslippet har hatt en effekt på bunndyrfaunaen i Alnaelven nedenfor utslippspunktet fra bedriften.

Alnaelven har gjennomgått en rekke miljøtiltak de siste årene og vannkvaliteten har blitt betydelig bedre, noe den tydelige forbedringen av bunndyrfaunaen fra 1999 til 2004 på stasjon 1 bekrefter.

Under rettsaken i april 2008 trakk forskerne frem at det var betydelig med kloakk som rant ut i Alnaelven mellom stasjon 1 og 2, og hevdet at dette var årsaken

til de effektene de observerte på bunndyrene. Her støter vi imidlertid på en selvmotsigelse i deres argumentasjon. På den ene siden hevder de at forsinkelsesfasen skyldes at mikroorganismene som skal bryte ned karbohydratene ikke naturlig er til stede i vannet i Alnaelven, og på den andre siden hevder de at elven tilføres betydelig mengder kloakk. Kloakk inneholder imidlertid store mengder karbohydrater som de samme mikroorganismene lever av. Med andre ord vil disse mikroorganismene være tilstede dersom elven tilføres kloakk.

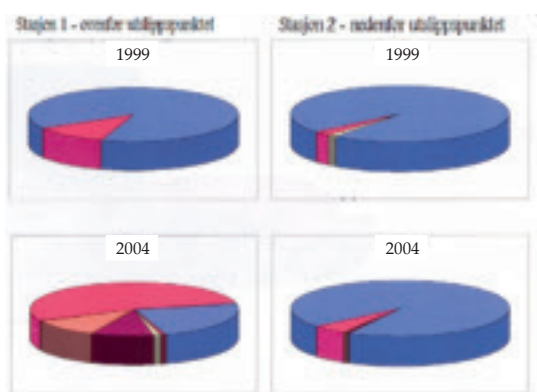
Foreløpig oppsummering

Forskningsinstituttets rapport oppsummerer altså en undersøkelse som består av tre uavhengige delstudier, og som vi har sett peker resultatene fra alle tre i samme retning, nemlig at utslippet fra bedriften har hatt effekt på miljøet i Alnaelven. De teoretiske beregningene viste et betydelig O₂-forbruk, eksperimentet med vin viste det samme og dessuten at vin er giftig for mikroorganismene som bryter ned karbohydrater, og bunndyrundersøkelsen viste at det var effekt på bunndyrfaunaen nedenfor utslippspunktet fra bedriften. Det faktum at alle delstudiene peker i samme retning, styrker argumentet for at utslippet fra bedriften har hatt effekt på miljøet i Alnaelven, selv om man tar i betraktning ulike usikkerhetsmomenter for hvert enkelt delstudium. Forskerne derimot konkluderte i retten med at deres vurdering var at utslippene ikke har medført nevneverdig fare for forurensning for miljøet i Alnaelven. Videre at nedbrytingen av karbohydratene i drikkevarene har skjedd i fjorden, og at der er oksygenforbruket neppe målbart.

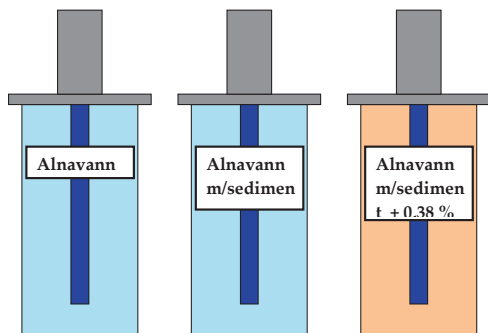
O₂-forbruks-eksperiment med øl

Som et ledd i argumentasjonen for at all nedbryting av karbohydrater har funnet sted i Oslofjorden og ikke i Alnaelven ble det i forkant av rettsaken i april 2008 gjennomført en tilleggsundersøkelse hvor man blant annet studerte O₂-forbruket i forbindelse med nedbryting av øl. Resultatene fra denne undersøkelsen bekrefter, i følge forskerne, at det ikke er vesentlig forskjeller i forløpet av O₂-forbruk ved tilsetning av rødvin, øl og sukkerholdig mineralvann til vann fra Alnaelven. La oss derfor se litt nærmere på eksperimentet som ble gjort med øl.

Eksperimentet ble gjennomført på samme måte som eksperimentet med rødvin. Det ble målt O₂-forbruk i tre flasker, en med vann fra Alnaelven uten noen tilsetning, en med vann og litt sediment fra Alnaelven, og en med vann, litt sediment og 0,38 % øl (figur 6). Resultatene fra eksperimentet er vist i figur 7, og ved et raskt øyeblikk ser ikke kurvene så veldig forskjellige ut enn kurvene fra eksperimentet med rødvin (figur 4). Nedbrytingen målt som O₂-forbruk går tilsynelatende langsomt, og ved eksperimentets slutt har O₂-konsentrasjonen sunket i alle flaskene. Minst i flasken med vann uten tilsetning (fra 9 til 7 mg/liter), noe mer i flasken med sediment (til 5 mg/liter) og mest i flasken med sediment og 0,38 % øl (til 4 mg/liter).

Figur 5. Kakediagrammer som viser den prosentvise fordelingen av ulike bunndyrgrupper på Stasjon 1 og 2 i Alnaelven i 1999 og 2004. Figuren viser omtrent samme diversitet i på stasjon 1 og 2 i 1999 og stasjon 2 i 2004, og at det er samme dyregruppe som dominerer (blå sektor). På stasjon 1 i 2004 var det imidlertid en helt annen sammensetning av bunndyrfaunaen.

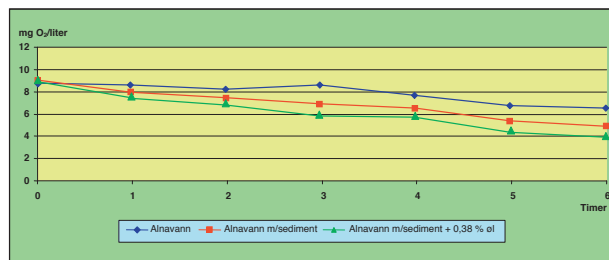
Figur 6. Skjematisk fremstilling av det eksperimentelle oppsettet for O₂-forbruksekperimentet med øl. I hver flaske var det plassert en O₂-elektrode (mørk blå) som registrerte O₂-konsentrasjonen i væskene gjennom eksperimentet.

Forskerne oppsummerer resultatene og hevder at de, sammenlignet med forsøket med rødvin, viser at det er ingen vesentlig forskjell på øl, vin og mineralvann med hensyn på når nedbrytningen starter. De skriver også at *"etter mer enn 6 timer er det ingen reduksjon av oksygeninnholdet i Alna på grunn av biologisk nedbrytning"*. De hevder til og med at O₂-konsentrasjonen ligger *svært tett opptil* oksygenets løselighet for rent vann, og avslutter med at utslippet derfor er ute i havnebassenget før O₂-forbruket inntreffer.

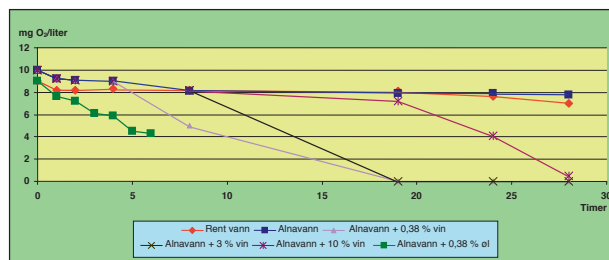
Her er det imidlertid flere ting som "skurrer". La oss plote resultatene fra O₂-forbruket i flasken med Alnavann, sediment og 0,38 % øl, fra figur 7, inn på figur 4 for O₂-forbruk ved tilsetning av rødvin, slik at vi får samme tidsskala for alle kurvene. Da får vi figur 8, og ut fra den ser vi jo at det forskerne hevder slett ikke er riktig. Det er faktisk *vesentlig forskjell* på øl og rødvin med hensyn til når nedbrytningen starter. I eksperimentet med rødvin startet nedbrytningen tidligst etter 4 timer, mens den for øl startet umiddelbart etter tilsetningen (figur 8).

Vi ser dessuten at det er *betydelig reduksjon* av O₂-innholdet i løpet av 6 timer på grunn av biologisk nedbrytning. Etter 6 timer er O₂-konsentrasjonen godt og vel halvert, fra 9 til 4 mg/liter (figur 7 og 8). Påstanden om at O₂-konsentrasjonen ligger svært tett opptil oksygenets løselighet for rent vann stemmer heller ikke. O₂-konsentrasjonen for rent vann varierer med temperaturen, og i eksperimentet med rødvin lå den på ca 10 mg/liter, og i eksperimentet med øl lå den på ca 9 mg/liter. Det må karakteriseres som en svært sjenerøs forenkling å hevde at 4 mg/liter er svært tett opptil 9-10 mg/liter! På bakgrunn av det faktum at forskernes argumenter ikke holder vann, faller også konklusjonen om at utslippet vil nå havnebassenget før O₂-forbruket inntreffer. Min påstand er derfor at den raske reduksjonen i O₂-konsentrasjonen ved tilstedeværelse av øl i vannet bekrefter at utslippet fra Miljøtransport AS har hatt en effekt i Alnaelven i form av redusert O₂-konsentrasjonen. Dette kommer i tillegg til en giftvirkning av stoffer i rødvin på de mikro-organismene som normalt bryter ned karbohydrater i vannet.

Noen "interessante" betraktninger om forurensning
Forskerne sa som nevnt i lagmannsretten i april 2008,

Figur 7. O₂-forbruk i Alnavann med sediment og tilsatt 0,38 % øl, målt som endring i O₂-konsentrasjon over tid. Figuren er tegnet etter tilsvarende figur i en tilleggsrapport i forbindelse med at saken skulle opp i lagmannsretten på nytt.

Figur 8. Samlefigur hvor kurvene for Alnavann tilsatt 0,38 % øl er tegnet inn på figuren fra eksperimentet med rødvin (Figur 4).

at deres vurdering var at utslippene ikke har medført nevneverdig fare for forurensning for miljøet i Alnaelven. Det underbygget de med at dersom nedbrytningen av organisk materiale (karbohydrater) er så stort at det oppstår oksygensvikt så er det en forurensningseffekt. Videre at dersom det oppsto oksygensvikt i vannet i Alnaelven ville det ha medført fiskedød som kunne observeres. Og endelig at det aldri ble påvist fiskedød i Alna i perioden utslippet pågikk. Dersom vi legger dette resonnementet til grunn mener forskerne fra forskningsinstituttet som var oppnevnt av bedriften som sakkyndige, at dersom det ikke påvises fiskedød er ikke et utslipp i en elv medført nevneverdig fare for forurensning. Det er etter min oppfatning mildt sagt oppsiktsvekkende!

De fremholdt også som jeg allerede har vært inne på at; *"alkohol er ikke en miljøgift"*, og forfektet at omtrent alt er giftig hvis konsentrasjonene er høye nok og eksponeringstiden lang nok, med tilføysen om at det aldri kan ha vært så høye konsentrasjoner av alkohol i Alna at giftighet har vært en forurensningsfare i forbindelse med utslippet. Dette uten å ta inn over seg den alternative tolkningen av resultatene fra O₂-forbruks-eksperimentet med rødvin.

Hva med havnebassenget?

Selv om resultatene fra de mange studiene som er gjennomført i sakens anledning viser relativt entydig at utslippet fra bedriften har hatt effekt på miljøet i Alnaelven, så var det et poeng å se på en eventuell effekt i havnebassenget. I denne sammenhengen støter vi på den kanskje mest oppsiktsvekkende påstanden

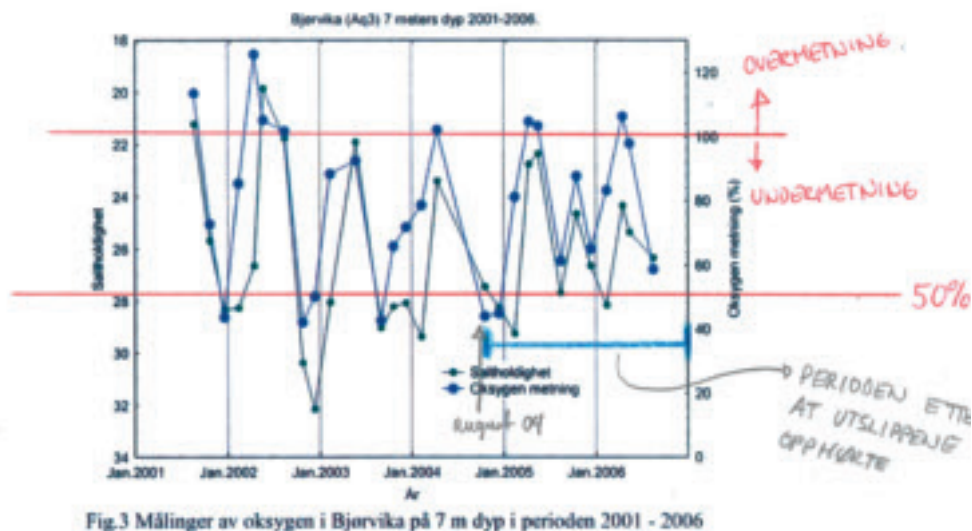

Fig.3 Målinger av oksygen i Bjørvika på 7 m dyp i perioden 2001 - 2006

Figur 9. Figur som er hentet fra en rapport om vannkvaliteten i Oslofjorden, hvor linjer for O₂-metning, tidspunktet utslippet fra bedriften stanset og perioden etter utslippene hadde stanset er tegnet inn.

fra forskerne i hele saken. Nemlig at, "Vurderingen av faren for forurensning av havnebassenget kunne i utgangspunktet gjøres uten en eneste måling i havnebassenget ettersom det ikke er mulig at utslippet vil representere noen forurensningsfare i fjorden.". Logikken i dette resonnementet taler for seg selv!

Til tross for den entydige erkjennelsen ovenfor har forskningsinstituttet likevel valgt å se nærmere på forurensningsfaren i Oslofjorden. I et notat fra samme forskningsinstitutt, datert 5. januar 2007, vedrørende mulige effekter i Oslo havnebasseng, tas det til orde for at en negativ forurensningseffekt i fjorden av utslippet fra bedriften har oppstått dersom O₂-forholdene i overflatevannet i havnebassenget har vært "mindre god" (som tilsvarer lavere enn 3,5 ml O₂/liter) i henhold til Statens forurensningstilsyn (SFT) sitt klassifiseringssystem. I den anledning vises det til en figur som viser målinger av oksygen i Bjørvika på 7 meters dyp i perioden 2001 til 2006 (figur 9). Det konkluderes i notatet at figur 10 viser ingen indikasjoner på lavere O₂-metning i den perioden utslippet fra bedriften pågikk sammenlignet med perioden etter at utslippet opphørte.

Dersom vi imidlertid ser nærmere på figur 9, finner vi at denne konklusjonen ikke helt synes å stemme. Den nederste av de to røde strekene på figuren viser nivået for 50 % O₂-metning. Nedenfor denne røde linjen, til høyre i figuren ser vi en blå linje som indikerer perioden etter at utslippet opphørte.

Det interessante er at det i perioden mens utslippet pågikk stadig forekommer punkter under 50 %-kurven, mens kort tid etter at utslippet opphørte forsvinner disse punktene under 50 %-kurven. Det må tilføyes at en figur som figur 9 er beheftet med store usikkerheter som mål på en effekt av utslippet fra bedriften i havnebassenget. Like fullt peker resultatene i figuren i motsatt retning enn det forskerne hevder. Figuren indikerer heller en ørliten forbedring når det gjelder

O₂-metningen i havnebassenget etter at utslippene opphørte, snarere enn at det ikke er noen forskjell mellom periodene under og etter utslippet. Det foreligger derfor ikke noe godt grunnlag for en konklusjon om at utslippet av næringsmidler som eventuelt har nådd fjorden ikke har hatt noen konsekvenser for O₂-nivået i overflatevannet.

På den ene siden kan de mange usikkerhetene og problemet med å påvise en effekt av utslippet i fjorden i ettertid komme til nytte. På den annen side er det slik at dersom nedbrytingen av karbohydrater har funnet sted i fjorden og ikke i Alnaelven, så har dette uomtvistelig ført til at oksygen har blitt forbrukt, selv om det ikke kan måles. Oslofjorden er påvirket av mange ulike forurensningskilder, og samlet bidrar disse til at indre Oslofjord er forurensset. Det foreligger med andre ord argumenter for å hevde at utslippet, dersom det ikke ble brutt ned før det nådde fjorden, har medført fare for økt forurensning i fjorden.

Kompetanse fremfor faktiske data

Forfatteren av det ovennevnte notatet titulerer seg med spesialrådgiver/professor. Det hører med til denne historien at representantene for forskningsinstituttet som møtte i retten i april 2008 brukte relativt mye energi på å redegjøre for sin kompetanse og dermed at retten skulle feste lit til deres faglige vurderinger. Det ble innledet med at instituttet er et nasjonalt forskningsinstitutt som utfører forskning og utredninger for en rekke ulike oppdragsgivere i samfunnet, at de har et bredt internasjonalt engasjement, og at mange av deres forskere har mer en 30 års erfaring med undersøkelser og vurderinger av vannkjemiske og økologiske problemstillinger. Videre ble det oppsummert at i arbeidet med vurderingene rundt utslippet fra bedriften i Alnaelven ble det lagt til grunn modellering, eksperimentelt arbeid, bruk av erfaringsmateriale og tverrfaglig kompetanse, feltundersøkelser og bruk av fakta-ark, EU-direktiver og ulike andre standarder.

Det ble trukket frem at instituttet har lang erfaring med å samarbeide med andre forskningsmiljøer, som universiteter, forskningsinstitutter og konsulentbransjen. I tillegg ble det poengtert at instituttet mener det er viktigst å bruke tid og ressurser på saker med betydelige miljøkonsekvenser, og at de arbeider for et bedre miljø, men setter inn ressursene der hvor de monner. Man får et inntrykk av at instituttet mener at man ikke skal bruke tid på denne typen utslipp.

Til tross for all kompetansen og erfaringen til forskningsinstituttet, så fikk ikke bedriften medhold i lagmannsretten i april 2008, og ble dømt for utslippet som etter rettens syn har ført til nevneverdige effekter på miljøet i Alnaelven. Om rapportene fra forskningsinstituttet uttaler lagmannsretten; *“For øvrig pekes det på at rapportene i seg selv, og de undersøkelser som ligger til grunn for disse, etter lagmannsrettens syn gir grunnlag for å trekke andre konklusjoner med hensyn til virkninger av utslippene enn hva som gjenspeiles i konklusjonene”*. Lagmannsretten bemerker også at i følge forskningsinstituttet så er Oslo havnebasseng betydelig forurensset, både av næringssalter og miljøgifter, og at en tilførsel av organisk materiale (karbohydrater) fra bedriften ikke bidro til at O2-nivået i overflatevannet i fjorden kunne karakteriseres som “mindre god”. I dommen påpeker lagmannsretten at den ikke kan se at et slikt resultat ville være nødvendig for å kunne konkludere med at utslippene kunne bli til skade eller ulempe for miljøet. Selv med en mindre omfattende reduksjon av O2-nivået til følge, må utslipp av så vidt store mengder næringsstoffer til en fra før sterkt belastet resipient som Oslo havnebasseng medføre at forurensningsvilkåret i § 6 annet ledd er oppfylt.

Det denne saken viser med all tydelighet er at bruken av sakkyndige må verken undervurderes eller overvurderes. Det er lett å føle seg underlegen dersom motparten stiller opp med veltiluterte forskere fra internasjonalt anerkjente institusjoner. Det viktige er å underlegge enhver sakkyndig uttalelse som virker urimelig en grundig kvalitetsjekk. Til dette skal politiet og påtalemyndigheten ikke undervurdere bruken av egne sakkyndige, enten fra egne rekker eller som hentes inn fra konkurrerende institusjoner. Det viktige, uavhengig av hvem de sakkyndige representerer, er at kvaliteten på deres arbeid er så god som mulig. Dette sikres kun ved kvalifisert vurdering og kvalitetssikring.

Epilog

Det første man legger merke til når man leser rapporten fra forskningsinstituttet er at begge sammendragene i rapporten starter med å slå fast at en rapport fra Vann- og avløpsetaten i Oslo kommune fra 2004 karakteriserer Alna-vassdraget som et av de mest forurensede vassdragene i Oslo kommune, og at lekkasjer og feilkoblinger på avløpsnettutgjør en viktig del av forurensningen i Alna. Det er ingen tvil om at dette er relevant informasjon når man skal vurdere hvilket bidrag utslippet fra bedriften har hatt på den totale forurensningstilstanden i vassdraget, men det har liten relevans når det gjelder utredningen av hvilke effekter det konkrete utslippet fra bedriften har hatt på

vassdraget. En objektiv og vitenskapelig fremstilling vil normalt ta for seg resultatene fra undersøkelsen først, og deretter trekke inn annen relevant kunnskap (litteratur) for å sette resultatene inn i et så riktig perspektiv som mulig. Slik det er gjort i rapporten får man inntrykk av at utslippets konsekvenser og eventuell alvorlighet forsøkes bagatellisert allerede innledningsvis ved å starte med å sitere en utvalgt rapport som slår fast at resipienten er forurensset. Dette understrekes av at det i begge sammendragene også hevdes at bedriften “ved en misforståelse” har sluppet ut væskene via overvannsnettut og ut i vassdraget.

I innledningen står det at bedriften har “trodd” at den slapp væskene til det kommunale avløpsnettut, og at “bedriften har vært av den oppfatning at næringsmidlene da fra denne kummen har blitt ført via det kommunale avløpsnettut til kommunalt renseanlegg”. Disse påstandene hører etter min mening ikke hjemme noen steder i en faglig rapport som har som mål å utrede miljøkonsekvensene av et utslipp. For det første fordi det ikke er forskningsinstituttets oppgave å uttale seg om skyld eller ikke skyld i saker som dette. For det andre har denne typen informasjon ingen relevans når det gjelder vurderingen av miljøkonsekvenser av et utslipp. Effektene av et utslipp på resipienten vil være det samme enten utslippet er gjort med overlegg, eller ved et uhell. Og sist men ikke minst, disse påstandene bygger ikke på data eller annen form for objektiv informasjon. Dette poengterte også lagmannsretten i sin dom. Mer om selve saken kan du lese i politiadvokat Carl Graff Hartmann sin artikkel om saken på side 14 og 15 i dette nummeret av Miljøkrim.

Avslutningsvis mangler rapporten en konklusjon på selve oppdragets spørsmålsstilling. Det er listet opp noen konkluderende punkter som i det store og hele er gjentakelser av momenter som står i rapporten, og må følgelig ses på som en oppsummering snarere enn en konklusjon. Det er ikke konkludert med hva som er faktiske eller eventuelle effekter av selve utslippet fra bedriften. Nemlig at utslippet har ført til en økt tilførsel til vassdraget (resipienten) av organisk materiale (karbohydrater), herunder giftige forbindelser som kan hemme metabolismen til mikroorganismer i elvevannet, og at undersøkelsen har vist at utslippet sannsynligvis har ført til økt oksygenforbruk i Alnaelven. Settes dette i sammenheng med innledningen av rapporten hvor man først trekker frem den generelle forurensningssituasjonen og dernest er svært tydelige på at bedriften har sluppet ut væskene ved et uhell, forsterkes inntrykket gjennom fraværet av en skikkelig konklusjon at i denne rapporten har forskerne forsøkt å bruke resultatene sine til å underbygge en konklusjon som på forhånd er gitt, nemlig at vassdraget er så forurensset at utslippet fra bedriften ikke kan ses på som betydningsfullt, og i vertfall ikke alvorlig. Rapporten inneholder heller ingen diskusjon hvor resultatene vurderes i forhold til den generelle forurensningssituasjonen, selv om den generelle forurensningssituasjonen omtales relativt omfattende i forbindelse med de biologiske (bunnndyr) undersøkelsene.

Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Av Are Eidissen, jurist, Øistein Aasland, prosjektleder og Ståle Øvrebø, jurist. Fylkesmannen i Hordaland.

Skilnad på naust og hytte

I følgje friluftsløva kan ålmenta ferdast heilt inntil naustveggen. Har du ei hytte må folk halde seg lengre unna. Eit naust som er ulovleg tatt i bruk som hytte, fråtar i praksis folk flest rett til ferdsle i strandsona.

Prosjekt ulovlege byggjetiltak

Fylkesmannen i Hordaland har oppretta ei prosjektgruppe som arbeider med ulovlege byggjetiltak. Målet er å redusere den ulovlege byggeaktiviteten i fylket, med særleg fokus på strandsona. Det er kommunane som har ansvaret for å handheve plan- og bygningslova. Fylkesmannen si rolle er å rettleie kommunane om rett framgangsmåte. Vi har laga ei nettside om "Ulovleg bygging og bruk" som skal bidra til dette informasjonsarbeidet.

Friluftsliv = ferdsle på annan manns grunn

Friluftsløva frå 1957 gjev rett til ferdsle på annan manns grunn. Mykje av det arealet som vert brukt til friluftsliv, er eigd av andre privatpersonar.

Friluftsløva gjev rett til ferdsle på annan manns "utmark" når det "skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet."

"Utmark" er alt som ikkje er definert som "innmark" i friluftsløva.

Ålmenta kan ikkje ferdast rundt hytteveggen

Etter friluftsløva har ei hytte ei sone av "innmark" rundt seg. Utgangspunktet er at ålmenta ikkje har rett å ferdast der. Det er tilhøva på staden som avgjer kor stor denne private sona er. Det ligg føre fleire dommar frå Høgsterett om storleiken på den private sona i konkrete høve.

Ålmenta har rett til ferdsle inntil naustveggen

Eit naust er ein stad for oppbevaring av båt og båtrelatert utstyr. Ein slik bygning har ikkje "innmark" rundt seg etter friluftsløva. Difor kan alle i utgangspunktet ferdast fritt heilt inntil naustveggen.

Kva er eit naust?

Fylkesplanen for Hordaland definerer naust slik: "Naust er bygningar i strandsona som vert nytta til oppbevaring av reiskapar, utstyr, båtar og anna. Naust som skal nyttast til overnatting og er innreidde som bustad/fritidsbustad, kjem ikkje inn under dette omgrepet."

I "Store Norske leksikon" står det at eit naust er: "båthus, hus for båter, sjøbruk, sjøklær, fiskeredskaper m.m."

Miljøverndepartementet har i ei fråsegn frå 2006 sagt: "Innredning av et båthus eller en sjøbod med kjøkken, bad og soverom vil etter departementets vurdering innebære en bruksendring."

Fylkesmannen har lagt ut døme på vår nettside "Ulovleg bygging og bruk" for å illustrere skilnaden på eit naust og ei hytte.

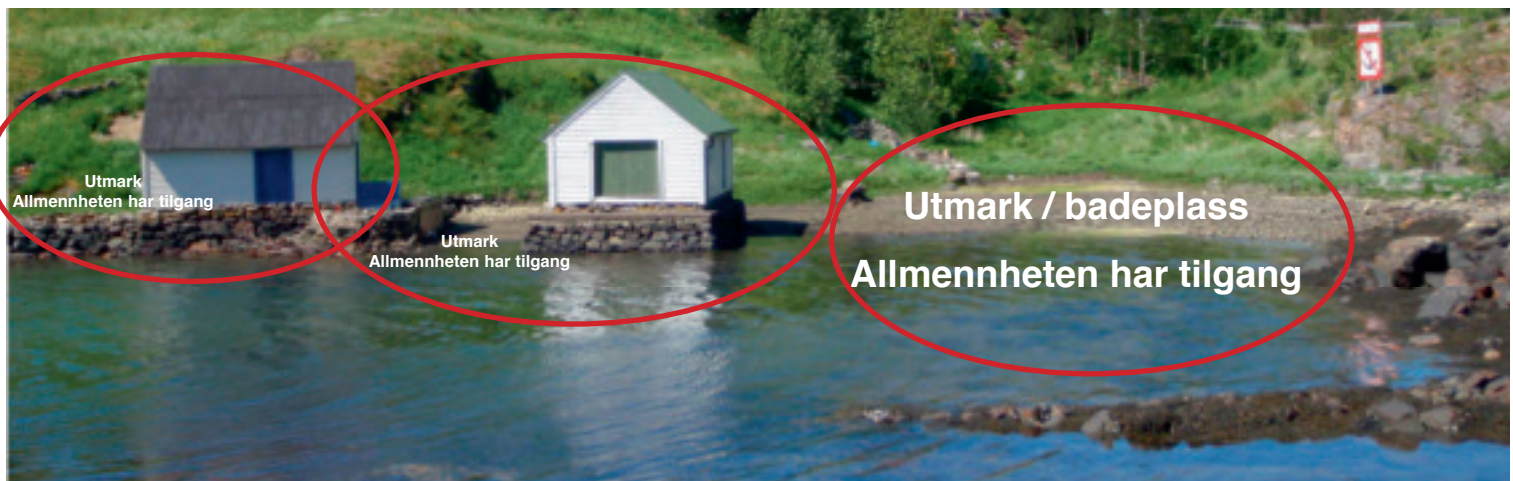
Ulovleg innreiing av naust

Når eit naust blir tatt ulovleg i bruk som hytte, vil det i praksis kunne hindre folk flest frå å bruke nærområdet.

Dersom eit naust er ulovleg innreidd med fleire soverom, kjøkken, stove og har straum/vatn/avløp, blir bruken av bygningen heilt annleis enn dersom naustet berre er tilrettelagt for oppbevaring av båt og båtrelatert utstyr.

Eit ulovleg innreidd naust, brukt som hytte, vil av ålmenta lett oppfattast som nettopp ei hytte. Ei hytte har som nemnd ei privat sone av "innmark" rundt seg kor folk flest ikkje har rett til å ferdast. Det er difor naturleg at ålmenta ikkje ferdast tett opp til eit ulovleg innreidd naust brukt som hytte.

Eksempel på privatisering - nå-situasjon med naust

Foto/billedmontasje; Prosjekt ulovlege byggetiltak, Fylkesmannen i Hordaland v/Øistein Aasland

Eksempel på privatisering - situasjon der naustet har blitt til ei hytte

Foto/billedmontasje; Prosjekt ulovlege byggetiltak, Fylkesmannen i Hordaland v/Øistein Aasland

Ligg eit ulovleg innreidd naust nær eit område som er attraktivt for folk flest, til dømes ei badevik eller sva-berg for fiske, vil den ulovlege bruken i praksis kunne forhindre ålmenta frå å bruke utmarksområde slik dei har rett til etter friluftsløva.

Den best eigna måten å forhindre ulovleg bruk av naust som hytte, er å sikre at naustet ikkje vert innreidd som ei hytte. Eit naust som er innreidd som ei hytte, må vi anta blir brukt som ei hytte. I tillegg krev ei innreiing av naustet som hytte søknad om bruksendring og som oftast også dispensasjon frå lov eller plangrunnlag.

Når nokon har fått løyve til å byggje eit naust, er det nettopp ein stad for oppbevaring av båt og båtutstyr og inga hytte dei har fått lov til å byggje. Grunnen til at det er gjeve løyve til eit naust og ikkje ei hytte, er ofte at folk flest skal ha tilgang til den strandsona som naustet er omringa av. Dersom naustet vert brukt som uthus/lagerbygning, vil heller ikkje ålmenta sin rett til ferdslø rundt naustet bli hindra.

I tillegg er det andre krav til brannsikring, rømningsvegar med vidare i eit naust enn i ei hytte. Overnatting i rom utan tilstrekkelege rømningsvegar med brennbar propan og drivstoff i etasjen under er svært uheldig. Vi ser og døme på kloakk utan løyve frå naust og rett i sjø.

Mange kjøparar kan bli "lurt" til kjøp av naust dei trur kan brukast som hytte, og betale en pris langt over reell marknadsverdi for naust til oppbevaring av båt. Eit ulovleg innreidd naust, selt som hytte, har ein langt større marknadsverdi enn eit naust for oppbevaring av båt.

Kommunen kan med loven i hand rette rivingspålegg mot noverande eigar, sjølv om han i god tru har kjøpt ei bygning han meinte kunne nyttast som hytte. Eit slikt rivingspålegg kan gje store økonomiske tap for godtrua nausteigar, som han eventuelt må rette krav om å få dekt frå seljar.

Det skal ikkje vere lettare å få tilgjeving enn løyve
Omgrepet "Det er lettare å få tilgjeving enn tillatelse" verkar å ha festa seg til plan- og bygningsretten. Slik vil vi ikkje at det skal halde fram. Det skal ikkje vere lettare å få tilgjeving enn løyve. Vi kan ikkje akseptere at folk som tar seg til rette kjem betre ut av det enn dei som følgjer spelereglane.

Kommunalt ansvar

Det er kommunen som skal handheve at plan- og bygningslova vert etterlevd. Kommunen skal føre naudsynt tilsyn og gripe fatt i ulovleg bygging og bruk.

Kommunen kan opprette eigne gebyrfinansierte stillingar som arbeider med ulovlege byggjesaker. Utgifter knytt til oppfølginga av ei konkret ulovleg sak, kan takast inn som gebyr i den same saka.

Tilbakeføring til lovleg tilstand med tvangsmulkt

Etter dagens plan- og bygningslov kan ikkje kommunen gje bøter. Kommunen sitt viktigaste verkemiddel er å krevje tilbakeføring til lovleg tilstand. Kommunen kan også gje tvangsmulkt. Tvangsmulkt er ikkje ei bot, men et verkemiddel for å få gjennomført eit krav om tilbakeføring. Tvangsmulkt kan både vere eit eingongsbeløp og løpande dagsmulkt. Dersom tiltaket ikkje vert tilbakeført innan ein frist som kommunen set, vil tvangsmulkt påløpe. Vi har sett døme på tvangsmulkt i Hordaland på 200 000 kroner i eingongsmulkt saman med 500 kroner i dagsmulkt. Dei alvorlegaste tilfella bør meldast til politiet, til dømes ulovleg sprenging i strandsona. Politiet/domstolen kan gje bøter og inndra fortjeneste.

Ny plan- og bygningslov og nye verkemiddel

Bygningsdelen til ny plan- og bygningslov er venta å tre i kraft den 1. januar 2010. I den nye lova er det foreslått at kommunane kan gje "overtredelsesgebyr". Dette er eit straffeliknande gebyr som tilfell kommunen og kan illeggast for brot på plan- og bygningslova. Det er pårekna at maksimalsatsen for dette gebyret blir opp mot 200 000 – 300 000 kroner.

Sikrar folk flest tilgang til strandsona

Det er eit kommunalt ansvar å sørgje for at naust ikkje vert innreidd i strid med den godkjende bruken. Kommunar som følgjer opp ulovleg innreiing av naust, bidrar til å sikre folk flest tilgang til strandsona i samsvar med friluftsløva sine reglar om rett til ferdslø i "utmark".

Fagbok om arbeidsmiljøkriminalitet

Fagbok nr. 19 "Arbeidsmiljøkriminalitet" i Økokrims skriftserie kommer ut til høsten. Siste innspurt med boken gjøres nå av forfatteren Rune Bård Hansen. Han var tidligere teamleder ved Miljøteamet og er nå lagdommer ved Agder lagmannsrett.

Med denne boken får politiet og påtalemyndigheten den første samlede fremstilling av arbeidsmiljøkriminalitet. Den gir en pedagogisk innføring i etterforskning og relevant regelverk og vil bli et nyttig hjelpemiddel i det videre arbeidet på et viktig og ofte komplisert kriminalitetsområde.

Bokens primære målgruppe er statsadvokater, påtalejurister og, ikke minst, etterforskere i politiet. Vi håper imidlertid at den kan være til nytte også for dommere, forsvarere, tjenestemenn i Arbeidstilsynet og for andre med interesse for emnet.

Når boken kommer kan den bestilles ved Økokrim på samme måte som de andre fagbøkene som Miljøteamet har gitt ut: nr. 12 "Kulturminnevern" (bind I og II, rev. utgave 2005) og nr. 17 "Hva er miljøkriminalitet" (2005).

Forelegg for å rive kirkegårdsmur

Notodden kirkelig fellesråd er ilagt et forelegg på 100 000 kroner for å revet den gamle kirkegårdsmuren ved Heddal stavkirke.

Heddal stavkirke i Notodden er et automatisk fredet kulturminne i henhold til kulturminneloven § 4. Et nærmere angitt område rundt kirken ble ved Riksantikvarens vedtak av 23.12.92 fredet i henhold til kulturminneloven § 21 (nå § 19).

Torsdag 20. september 2007 ble ca. 130 meter av kirkegårdsmuren i den nordre del av kirkegården revet i forbindelse med et dreneringsarbeide. Muren var omfattet av områdefredningen, og ble i ettertid erstattet av et tregerde.

Notodden kirkelig fellesråd hadde i forkant av rivingen av muren ikke kontaktet kulturminnemyndighetene, og hadde ikke tillatelse til å rive muren.

Fengsel og bot for kulturminnekriminalitet

Nord-Østerdal tingrett har dømt to menn til fengsel og ilagt en tredje bot for salg av blant annet fredet skatoll og framskap på Koppang i Østerdalen i 2005. Møblene plasserte kjøperen på sin hytte i Trysil. Selgeren av møblene ble dømt til fengsel i tretti dager for brudd på kulturminneloven. Kjøperen og antikvitethandleren som formidlet salget er begge dømt for uaktsomt heleri. Antikvitethandleren fikk fjorten dager i fengsel, mens kjøperen fikk en bot på 30 000 kroner. I tillegg ble antikvitethandleren dømt til inndraging av 110 000 kroner og møblene ble inndratt fra kjøperen.

Møblene, blant annet et framskap, sto i en såkalt barfrøstue fra ca 1790, som ble fredet i 1923. På 1920-tallet ble flere hundre bygninger fredet etter at bygningsfredningsloven kom i 1920. Den ble avløst av kulturminneloven i 1978. Saken viser at det er viktig å undersøke grundig om handlingen er lovlig når en ønsker å fjerne og kjøpe gammalt inventar. De domfelte har anket dommen til Eidsivating lagmannsrett og Økokrim har motanket. (Økokrim sak)

Miljøkurs på Politihøgskolen

Forurensning og arbeidsmiljøkriminalitet er tema for høstens videreutdanning i bekjempelse av miljøkriminalitet. Studiet er organisert som en kombinasjon av samlinger på PHS og hjemmearbeid. Bestått utdanning, som også inkluderer emner om naturkriminalitet og kunst- og kulturlovbrudd, gir 20 studiepoeng. Målgruppen er først og fremst ansatte i politiet, det vil si politi og jurister som har eller er tiltenkt etterforskningsansvar for å bekjempe miljøkriminalitet i sitt distrikt. Søkere fra andre offentlige etater som også har dette som sitt arbeidsfelt kan også komme i betraktning.

Millionbot for oppdrettskriminalitet

Økokrim har ilagt et selskap på Nordmøre en bot på to millioner kroner for å ha sluppet ut død sykdomsinfisert oppdrettslaks i sjøen.

Forholdet skjedde i september 2007 i det de skulle ta opp oppdrettsnøter fra lokaliteten. Til tross for at de oppdaget den døde fisken ved opptaket av første not fortsatte de å ta opp ytterligere minst fem nøter med død fisk med den følge at ca 1500 - 2000 kg død sykdomsinfisert oppdrettsfisk rant ut i sjøen. Fisken var infisert av Pankreas disease, som er en alvorlig og smittsom fiske sykdom. Økokrim ser på saken som alvorlig fordi forholdet skjedde ved opptak av minst seks oppdrettsnøter og at det forelå fare for omfattende smittespredning inn mot det nasjonale laksevassdraget Rauma, en nasjonal laksefjord og andre oppdrettsanlegg.

Selskapet er botlagt for overtredelse av matloven og akvakulturloven for bla. ikke å ha utvist nødvendig aktsomhet, slik at det oppsto fare for spredning av smittsom dyresykdom og for å ha unnlatt å utarbeide skriftlig dokumentasjon med kartlegging av risiko samt unnlatt å føre tapet av fisken inn i driftsjournalen.

Dette er til nå den nest høyeste boten som er ilagt et oppdrettselskap i forbindelse med rømning av oppdrettsfisk. Den høyeste boten som til nå er ilagt et oppdrettselskap var på 2,8 millioner kroner og ble ilagt i mai i fjor.

Miljøsuksessen, men ingen skryter av den

I 1995 ble bare 5% av elektroavfallet fra næringslivet samlet inn, i 2009 blir hele 98% samlet inn, miljøgifter fjernes og metall gjenvinnes.

Dette er unikt i verden! I de aller fleste land samles det knapt inn en kabel. Men i Norge snakker verken politikere eller miljøvernere om suksessen.

Pumper, lamper, motorer, aggregater, milevis med kabler, hvert år produserer næringslivet tusenvis av tonn med elektrisk avfall. Mesteparten inneholder farlige miljøgifter som skader mennesker og natur.

Inntil for få år siden havnet også det norske el-avfallet på dynga. I beste fall var det innom skraphandlere som kvernet det i biter, og hentet ut verdifulle metaller som kunne gjenvinnes. Miljøgiftene var det ingen som brydde seg om. Kvikksølv, kadmium, PCB og bromerte flammehemmere havnet i natur, elver og fjorder. Stoffene er svært kreftfremkallende og kan ramme arvestoffer og forplantningsevne hos dyr og mennesker.

På slutten av 1990-tallet fant myndighetene ut at noe måtte gjøres. Bransjen fikk varsel om miljøavgifter og krav om innsamling.

I 1997 stiftet Elektroforeningen og Norsk Industri selskapet RENAS for å ta seg av myndighetenes krav om endring. Bransjen ville ta ansvar og ba tynt om å slippe miljøavgifter. De ville ordne opp selv.

I juli 1999 avtalte RENAS og Staten en frivillig ordning uten avgift. Kravet var at innen 2004 skulle 80 % av avfallet samles inn. Det klarte RENAS med god margin, og i 2008 ble hele 98 % samlet inn.

I fjor ble det samlet inn 53 000 tonn elektrisk søppel - i 849 produktkategorier! Siden starten har RENAS samlet inn 400 000 tonn elektrisk avfall fra norsk næringsliv. Det tilsvarer 25 000 stappfulle trailere.

Norsk natur er bla. spart for 20 tonn kvikksølv, 270 tonn bly og 120 tonn bromerte flammehemmere. RENAS gjenvinner 90 % av avfallet 4 % energigjenvinnes og 5 % deponeres.

Norge er det eneste land i verden med systematisert innsamling. Ikke engang våre naboland har fått til noe lignende, og behandler slikt avfall slik vi gjorde her for ti år siden.

Kilde: Aftenposten fakta

Tre tiltalt i Vest Tank-saken

Økokrim har tiltalt både tidligere styreleder og tidligere daglig leder i selskapet Vest Tank (nå Alexela Sløvåg AS) for miljøkriminalitet. Styrelederen er også tiltalt for økonomisk kriminalitet. En rådgiver innen kjemi er tiltalt for et tilfelle av overtredelse av forurensningsloven. Selskapet er i lagt et forelegg på to millioner kroner. Det var i mai 2007 at to tanker med oljeslam eksploderte på selskapets anlegg i Gulen, noe som medførte helsefarlig utslipp.

Styrelederen, daglig leder og en rådgiver innen kjemi er tiltalt for overtredelse av forurensningsloven i forbindelse med eksplosjonen i mai 2007. Eksplosjonen førte til akutt utslipp av sot og stoffer som hydrokarboner, svoveldioksid og sulfider i form av omfattende røyk fra brannen. Utslipet medførte blant annet kraftige betennelsesreaksjoner på slimhinner, kvalme og hodepine for personer som oppholdt seg i nærheten av bedriften. I tillegg har, fra eksplosjonen og frem til i dag, et tohundretalls personer i Gulen og Masfjorden kommuner i ulik grad hatt helseplager som følge av utslippet.

Styrelederen og daglig leder er også tiltalt for to andre tilfeller av overtredelse av forurensningsloven ved at de i perioden fra november 2006 til april 2007 foretok rensning/avsvovling av coker gasoline uten tillatelse fra Statens forurensningstilsyn og at det ble brukt tanker som ikke var godkjent for denne bruken. Dette medførte fare for liv eller helbred. Som følge av rensningen av coker gasoline har etterforskningen også avdekket en nesten eksplosjon i januar 2007. Styrelederen og daglig leder er også tiltalt for overtredelse av forurensningsloven ved å ha mottatt sluttbehandlingsavfall fra skipet M/T Probo Emu uten at det forelå tillatelse fra Statens forurensningstilsyn.

Styrelederen og daglig leder er også tiltalt for flere overtredelser av arbeidsmiljøloven og brann og eksplosjonsvernloven.

Selskapet (Alexela Sløvåg AS), som overtok Vest Tank AS i august 2007 er ilagt en bot på 2 millioner kroner for overtredelse av forurensningsloven, arbeidsmiljøloven og brann og eksplosjonsvernloven. Dette gjelder forhold begått før eksplosjonen i mai 2007.

Den tidligere styrelederen er også tiltalt for økonomisk utroskap. Han skal i 2007 ha kjøpt to lagertanker via et annet selskap der han var eier og slik påført Vest Tank AS en ekstrakostnad på minst 3,7 millioner kroner.

Videre er han tiltalt for forsikringsbedrageri på minst 3,7 millioner kroner i forbindelse med kjøp av to tanker etter eksplosjonen. Han skal da overfor forsikringsselskapet ha opplyst at tankene kostet 8, 6 millioner kroner og således ha fortiet at et selskap der han var eier like før hadde kjøpt tankene for 4, 3 millioner kroner.

Hovedforhandlingen er berammet til 2. november og vil gå over fem uker.

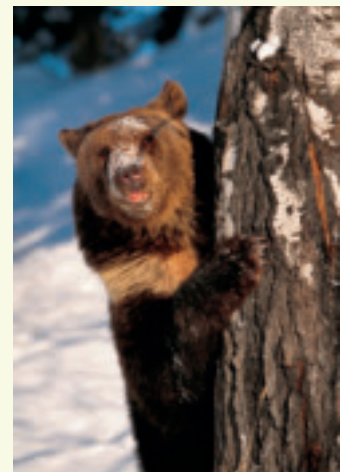
Over 120 bjørn i Norge

DNA-analyser tatt av Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser at det hvert år er drøyt 120 bjørner som tar turen innom norsk natur.

I 2008 viser innsamling av bjørnehår, ekskrementer og vevsprøver at nøyaktig 120 bjørner besøkte Norge, eller holdt til her. 80 av dem var hannbjørner, men kun 40 hunnbjørner. De fleste av bjørnene var kjenninger fra tidligere års innsamlinger av prøver ifølge DNs nettsider www.dirnat.no.

Innsamlingene fokuserte i fjor på områder der de forventet å finne hunnbjørner, og DNs funn viser at hunnbjørner kun er utbredt langs grensen til nabolandene våre.

Vi har relativt få hunnbjørner og forvaltningen har ikke nådd målet som Stortinget har satt for hvor mange bjørner i skal ha. Derfor er det viktig å unngå felling av hunnbjørner. De er avgjørende for fortsatt vekst i bestanden.

Forelegg på 20.000,- kroner for ulovlig oppbevaring av hummer i Tvedestrand

5. mars 2009 ble det tatt beslag i 15 hummer som lå i samleikum i Tvedestrand. De var ikke innmeldt til salgslag for omsetning pr. 1. januar 2009 og stod derfor ulovlig i tiden 1. januar til 5. mars 2009. All hummer var fisket lovlig med tanke på; fangstidspunkt fra 1.oktober – 1. desember, ingen rognhummer og alle var over minstemål.

Alle hummerne ble sluppet ut i sjøen og siktede fikk forelegg på 20 000 kroner som han vedtok.

Hummerne var stripset på klørne og hadde ligget i samleikumen siden fangstsesongen. Det var is på sjøen på beslagstidspunktet, og det var derfor ikke mulig å føre hummeren. Det ble ikke noe tema med tanke på dyrevernloven, at hummerne hadde gått med strips og uten føring i flere måneder. Hummerne tar til seg svært lite næring når vannet er kaldt og hummeren som ble tatt i beslag var svært rolig. Det er mulig at dyrevernloven også burde vært et tema under etterforskningen.

Til tross for at botlagte vedtok forelegget var han svært misfornøyd med botens størrelse. Han lot seg intervju og avbilde i Tvedestrandsposten og NRK Sørlandet. Han var kritisk til politiets handlemåte ved å prioritere denne saken og avgjøre den med så høyt forelegg. Han sa i sin forklaring at han ikke hadde fått tid til å ta opp og spise hummerne innen tidsfristen.

Det ble ikke begjært inndragning av verken samleikum eller en del av båtens verdi. Samlekummen var eid og ble brukt av flere. Det er antatt at verdien på beslaglagt hummer var 6-7 000 kroner.

Hummerne var stripset på klørne og hadde ligget i samleikumen siden fangstsesongen. Det var is på sjøen på beslagstidspunktet, og det var derfor ikke mulig å føre hummeren. Det er mulig at dyrevernloven også burde vært et tema under etterforskningen.

Flest dødsulykker i landbruket

Ingen annen yrkesgruppe har så mange dødsulykker som bønder. Fra 2000 til 2008 mistet 91 mennesker livet i ulykker innen landbruket. Mens tallet har gått jevnt nedover i løpet av disse årene, fikk vi i fjor en tragisk økning. Av i alt 51 registrerte dødsulykker innen arbeidslivet, skjedde 12 av dem i landbruket.

Traktorulykkene dominerer ulykkesbildet. Oftes skjer de på små bruk, der bonden arbeider alene. Traktorføreren er gjerne godt opp i årene. Det er grunn til å tro at ulykkene i enkelte tilfeller skyldes illebefinnende. Er han ikke sikret med setebelte er risikoen stor for å falle ut og få traktoren over seg. Arbeidstilsynet mener at 4-5 av fjorårets dødsfall kunne vært unngått om det påbudte setebeltet hadde vært i bruk.

I tillegg til traktorulykkene er det fallulykker og ulykker med maskiner og utstyr som resulterer i dødsfall. Fallene skjer i driftsbygninger eller siloer. Et 15 meters fall ned på betonggulv må gå galt. Ved fall i full silo vil oksygenmangel og farlige gasser kunne bli katastrofalt. Noen bønder blir også stanget i hjel av husdyra sine.

Det er eldre menn som oftest rammes av ulykkene. Blant fjorårets dødsfall var det en 17-åring, men de fleste var passert 50 år. Ulykkesstatistikken fra 2000-2008 viser at hele 33 av de omkomne i landbruket var 67 år eller mer.

Når det gjelder skader er det store mørketall. Det er liten kultur for å melde fra.

Kilde: Arbeidervern nr. 3/2009

Ingen annen yrkesgruppe har så mange dødsulykker som bønder. Illustrasjonsfoto: Arbeidstilsynet/Bendikte Skavik. Personen på bildet har ingen tilknytning til innholdet i artikkelen.

Bot for ulovlig håndtering av næringsavfall

Fem aktører er ilagt en bot og inndragning på ca 3 millioner kroner for ulovlig håndtering av næringsavfall.

Det var i perioden januar 2000 til høsten 2004 at en fabrikk fra Moss ved en rekke anledninger leverte betydelige mengder næringsavfall til et transportfirma. Avfallet bestod blant annet av returfiberrester, som i hovedsak er oppkuttet papir og plast. Transportfirmaet leverte næringsavfallet, etter anvisning fra et annet selskap, på en gård på Østlandet. Næringsavfallet ble levert på gården etter samtykke fra gårdeieren.

På grunn av avfallets sammensetning førte det til fare på forurensning på gården og det omkringliggende området. Avfallet skulle vært levert på godkjent avfallsmottak.

Økokrim har gitt de fem aktørene bot for overtredelse av forurensningsloven. Fabrikken er ilagt en bot på 300 000 kroner, transportfirmaet fikk en bot på 300 000 kroner og inndragning av vinning med en million kroner, selskapet som formidlet leveransen fikk en bot på 50 000 kroner og inndragning av vinning på en million kroner og en ansatt i dette selskapet fikk en bot på 30 000 kroner.

Gårdeieren har fått en bot på 30 000 kroner og inndragning av vinning på 300 000 kroner.

Avfallet bestod blant annet av returfiberrester som i hovedsak er oppkuttet papir og plast.

Forelegg på 14 000 og 10 000 kroner for kjøring med firehjulstrekkere i reservat i Grimstad

Saken ble oppdaget av Statens naturoppsyn (SNO). Bildene fra Ruakerkilen naturreservat i Grimstad viser hvor det ble kjørt med firehjulstrekkere. Det er funnet rødliste-blomster og sommerfugler i området og noen av funnene er vurdert til å være av nasjonal interesse.

Bilføreren passerer verneskilt og underskilt på vei inn i naturreservatet. Foto: Statens naturoppsyn/politiet.

Kjørespor i fuktig område i reservatet.

Millionbot etter dødsulykke

Et selskap som behandler avfall fra boring i Nordsjøen, har vedtatt en bot på en million kroner for brudd på arbeidsmiljøloven etter en eksplosjonsulykke i mai i fjor. En person omkom i ulykken og en person var i livsfare.

Ekspljosjonen inntraff da de to kuttet en fastrustet bolt på toppen av en lagringstank ved hjelp av vinkelsliper. Gnister fra vinkelsliperen antente hydrogengass fra tanken gjennom åpning i tanktaket. Gassen kom av forråtnelse i offshoreavfallet (boreslop) som var på tanken.

Den avdøde ble kastet over rekkverket på tanktaket og falt ca 12 meter ned, mens kollegaen ble kastet mot rekkverket og tippet over det, men klarte å holde seg fast. Hovedbegrunnelsen for bot til selskapet er at det ikke hadde kartlagt eksplosjonfaren i tanker med boreslop godt nok.

Arbeidsulykker er et alvorlig problem. Derfor er kravene til arbeidsgivers aktsomhet strenge, og Høyesterett har skjerpet straffenivået på 2000-tallet. (Økokrim sak)

Vinkelsliperen slik den lå da den ble sikret av politiet. Gnister fra vinkelsliperen antente hydrogengass fra tanken gjennom åpning i tanktaket.

Tankanlegget. Rød sirkel viser hvor dødsulykken skjedde. Den avdøde ble kastet ca 12 meter ned, mens kollegaen ble kastet mot rekkverket og tippet over det, men klarte å holde seg fast.

Taket på lagringstanken, pilen viser til åpningen i tanktaket.

Overtredelser i sjøfartsforhold

Av førstestatsadvokat Harald L. Grønlien, Rogaland statsadvokatembeter. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

En arbeidsgruppe nedsatt av Riksadvokaten har kommet med utkast til retningslinjer for samarbeid mellom politiet, påtalemyndigheten og Sjøfartsdirektoratet ved etterforsking av sjøulykker m.v. I denne artikkelen beskrives enkelte hovedpunkter i rapporten.

Med virkning fra 1. juli 2008 overtok politiet det ansvaret som sjøfartsinspektørene tidligere hadde for straffeprosessuell etterforskning av sjøulykker m.v.

Endringen medfører at den enkelte politimester har ansvaret for etterforskning av sjøulykker i eget politidistrikt. Har forholdet skjedd mens et norsk skip er utenfor riket, vil det vanligvis være politiet på skipets hjemsted (rederiadresse) som etterforsker forholdet. Dette gjelder både for skip registrert i NOR og NIS. Om NIS-registrert skip har utenlandsk rederi er det som hovedregel Hordaland politidistrikt som etterforsker forhold utenfor riket. Nyordningen er nærmere beskrevet i artikkel av politiadvokat Per Kristian Haaland i Miljøkrim nr. 3-2008.

Sjøfartsdirektoratet er forvaltnings- og myndighetsorgan for arbeidet med sikkerhet til sjøs, og er fagmyndighet for de fleste regler som kan få anvendelse etter sjøulykker. De mest sentrale reglene står i lov om skipssikkerhet av 16. februar 2007 nr. 9 (skipssikkerhetsloven).

Arbeidsgruppe

I samarbeid med Politidirektoratet og Sjøfartsdirektoratet besluttet Riksadvokaten i november 2008 å nedsette en arbeidsgruppe som skulle utarbeide utkast

til retningslinjer for samarbeid mellom politiet, påtalemyndigheten og Sjøfartsdirektoratet om behandling av overtredelser i sjøfartsforhold m.v.

Arbeidsgruppen ble sammensatt slik:

Førstestatsadvokat Harald L. Grønlien, Rogaland statsadvokatembeter (leder)

Politiadvokat Per Kristian Haaland, Rogaland politidistrikt

Politioverbetjent Bjørn Kåre Dahl, Rogaland politidistrikt

Underdirektør Else Heldre, Sjøfartsdirektoratet
Rådgiver Karin Margrethe Vedø, Sjøfartsdirektoratet

Arbeidsgruppen fikk som mandat bl.a. å beskrive politiets/påtalemyndighetens og Sjøfartsdirektoratets ansvarsområder ved etterforskning og undersøkelser av sjøulykker m.v. Den ble også bedt om å redegjøre for rutinene som i dag gjelder for meldinger og informasjonsutveksling mellom politiet/påtalemyndigheten og Sjøfartsdirektoratet ved sjøulykker m.v. Den ble videre bedt om å fremme forslag til en felles veiledning om samarbeidet mellom politiet/påtalemyndigheten og

Sjøfartsdirektoratet ved etterforskning/undersøkelse m.v.

Arbeidsgruppen skulle også komme med forslag til hvilke typer overtredelser Sjøfartsdirektoratet bør avgjøre med administrativ reaksjon (overtredelsesgebyr). Arbeidsgruppen avga sin rapport med forslag 5. juni 2009.

Meldinger om sjøulykker m.v.

I rapporten beskrives gjeldende rutiner for meldinger bl.a. fra Sjøfartsdirektoratet til politiet. De grunnleggende bestemmelsene er gitt i sjøloven § 475 og skipssikkerhetsloven § 34, § 37 første ledd a og § 47. Disse suppleres og utfylles av forskrift av 27. juni 2008 om melde- og rapporteringsplikt ved sjøulykker. Her er det gitt entydige regler om hvem som skal melde hva til hvem. Meldingsmottaker er også pålagt en vid plikt til videremelding til politiet. Plikten til å videreformidle meldinger om sjøulykker m.v. til politiet synes i liten grad å være kjent av hovedredningssentralene, kystradiostasjonene og Sjøfartsdirektoratet. Den synes etter undersøkelser arbeidsgruppen har foretatt i ennå mindre grad å være etterlevd. Dette medfører at et stort antall saker som normalt ville blitt etterforsket av politiet, forblir ukjent for politiet. Arbeidsgruppen fremholder at det bør innskjerpes ovenfor aktuelle etater at gjeldende forskrift etterleves.

Etter arbeidsgruppens mening må det være en klar hovedregel at Sjøfartsdirektoratet anmelder til politiet alle forholdene hvor vilkårene for straff er tilstede. Det må etableres rutiner for retur av henlagte saker til Sjøfartsdirektoratet, slik at disse kan vurderes i forhold til overtredelsesgebyr.

Arbeidsgruppens rapport behandler videre forventet innhold i anmeldelser og adressat for disse. Saker skal som hovedregel anmeldes til det politidistrikt som har det stedlige ansvar. Politiet kan i alle sjøulykker også starte etterforskning uten anmeldelse. Politi og påtalemyndighet vil, slik arbeidsgruppen ser det, normalt kontakte Sjøfartsdirektoratet før slik etterforskning startes. Under etterforskningen er det vid adgang til informasjonsflyt mellom politiet, påtalemyndigheten og Sjøfartsdirektoratet. Politiet vil ofte ha behov for maritim og/eller teknisk bistand fra Sjøfartsdirektoratet under etterforskning av sjøulykker. Utvalget forutsetter tett dialog om omfanget av bistanden. I mange saker vil det også være aktuelt med statusmøte(r) hvor personer fra de involverte etater deltar.

Rådgivende uttalelse

Arbeidsgruppen foreslår at når politiet har etterforsket ferdig en alvorlig sjøulykke skal saken som hovedregel sendes til Sjøfartsdirektoratet for rådgivende uttalelse før påtalespørsmålet avgjøres.

« Politiet vil ofte ha behov for maritim og/eller teknisk bistand fra Sjøfartsdirektoratet under etterforskning av sjøulykker »

Overtredelsesgebyr

Rapporten har en gjennomgang av hvilke forhold som kan eller skal avgjøres med administrativ reaksjon. Ved utarbeidelsen av skipssikkerhetsloven har det vært et mål å redusere antall straffbare forhold ved å unngå sekkepostbestemmelser og legge inn et vesentlighetskrav for overtredelsen, samt ved å sette skyldkravet i de fleste straffeбудene til forsett eller grov uaktsomhet. En stor del av de overtredelser som tidligere medførte straffesak, er nå tenkt avgjort med administrativ reaksjon. Den sentrale administrative reaksjonen er overtredelsesgebyr. Det er i utgangspunktet lovbestemt i skipssikkerhetsloven § 55 (enkeltpersoner) og § 56 (rederi) hvilke overtredelser som kan avgjøres med gebyr. Overtredelsesgebyr skal brukes ved mindre lovbrudd som tidligere ble avgjort med forelegg. Skipssikkerhetsloven § 55 fjerde ledd og § 56 annet ledd har en egen bestemmelse om utmåling av gebyr. Disse suppleres av egen forskrift.

Anmeldelser og etterforskning

Hvilke forhold Sjøfartsdirektoratet skal anmelde til politiet beror på en totalvurdering. Skipssikkerhetsloven §§ 58 - 66 stiller alle som krav for straffbarhet at det foreligger vesentlig overtredelse av aktuelle handlingsnormer. Ved vesentlighetsvurderingen skal det særlig legges vekt på omfanget av overtredelsen, virkningen av overtredelsen og graden av utvist skyld (jfr. skipssikkerhetsloven § 69 første ledd).

Andre saker oversendes etter konkret vurdering av behovet for uttalelse. I oversendelsen skal politiet be om direktoratets uttalelse om hvorvidt det foreligger overtredelser av sjøfartsregelverket, og hvorvidt det anbefales at enkeltpersoner og/eller rederi bør straffes eller ikke.

Hovedforhandling

I mange tilfeller vil det også være behov for bistand fra Sjøfartsdirektoratet før og under hovedforhandling. Dette kan være som bisittere under hovedforhandling og/eller sakkyndige vitner. Arbeidsgruppen fremholder viktigheten av at disse er til stede i retten eller på annen måte (e-post/telefon) tilgjengelig for aktor. Det foreslås videre i rapporten at påtalemyndigheten skal, så snart som mulig etter at dom er avsagt, gi Sjøfartsdirektoratet anledning til å uttale seg om ankespørsmålet.

Underretninger

For saker som er anmeldt av Sjøfartsdirektoratet skal direktoratet normalt legges inn som fornærmet, slik at de automatisk blir underrettet om sakens avgjørelse. Dette vil bl.a. sikre en reell klagemulighet. Arbeidsgruppen foreslår at kopi av anmeldte saker som avgjøres med forelegg eller dom alltid oversendes Sjøfartsdirektoratet til orientering når sakene er rettskraftig avgjort.

Tilsvarende bør gjøres for alle saker som (uavhengig av anmeldelse) har vært sendt fra politiet til Sjøfartsdirektoratet for gjennomsyn og uttalelse.

I tillegg bør det enkelte politidistrikt sende kopi til orientering til Sjøfartsdirektoratet av andre retningsgi- vende rettsavgjørelser og vedtatte forelegg. Dette vil bl.a. gi Sjøfartsdirektoratet mulighet til å følge med på området.

Dette kan også ha betydning for nivået på overtredel- sesgebyr.

Arbeidsgruppens rapport oversendes elektronisk ved henvendelse til adressen nedenfor.

harald.gronlien@statsadvokatene.no

Politistudenter velger fordypningsfag i miljø

Mange studenter prøvde fiskelykken, men ingen fikk så stor fisk som den noen fjellvandrere dro. Vekt ca. 2 kg.

Av politioverbetjent Nils Roger Duna, miljøkoordinator i Nord-Trøndelag politidistrikt.

Gjennom flere år har sentrale myndigheter pålagt politiet økt fokus på miljø. Tydeligst har dette kommet fram gjennom Politirøllemeldingen (St.meld. nr. 42) og Politidirektoratets miljørundskriv 2008/2009 der det blant annet framgår at "det skal være en kontinuerlig fokus på miljø i all virksomhet i politidistriktene". Videre sies det at "det er viktig at politidistriktene skaffer seg tilstrekkelig kompetanse på området".

Dersom politiet skal lykkes med å integrere miljø i all tjenesteutøvelse kreves det ytterligere kompetansetilføring. En naturlig konsekvens av dette er blant annet satsing på miljø ved Politihøgskolen (PHS). Dette er nå blant annet ivare tatt ved at miljø er et fordypningsfag som tredje-års studenter kan velge. Fordypningsfaget gir 20 studiepoeng og har 30 dagers varighet, hvorav siste uke er avsatt til å skrive en oppgave knyttet til aktuelle tema.

I perioden 20. – 30. april gjennomførte til sammen 14 studenter fra PHS Bodø de to første ukene av studiet. Flere hadde søkt, men måtte finne seg i å ta til takke med andre fordypningsfag. Studentene fikk en allsidig innføring i politiets oppgaver, ansvar, rolle og myndighet innen miljøarbeidet. Blant annet ble det undervist om organisering, prioriteringer, informasjon om samarbeidende tilsynsmyndigheter, innføring i til sammen 27 miljørelaterte lover med forskrifter og internasjonale konvensjoner knyttet til flora, fauna og kulturminner. I tillegg ble det også presentert saker relatert til gjeldende lover, gitt tips om etterforskningsskritt og gjennomført praktiske øvelser og oppgaver.

Samlingen ble gjennomført i Rana Turistforenings hytte ved Virvatnet på Saltfjellet. De flotte omgivelsene, både ute og inne, satte en verdig ramme rundt viktige oppgaver for politiet i framtida. Lørdag 25. april kom det besøk fra svensk politi med skuterpatrulje og politihelikopteret fra Kiruna. De informerte om grenseoverskridende samarbeid knyttet til redningstjeneste og miljøarbeid. Også Statskog Fjelltjenesten deltok på lørdag med informasjon om egne oppgaver og opplæring i bruk av GPS.

På tross av lange dager benyttet de fleste studentene fritiden til isfiske og skiturer i den nydelige naturen på Saltfjellet. Det var en sammensveiset og forhåpentligvis kunnskapsrik gjeng som returnerte til bygds etter oppholdet ved Virvatnet. Neste tema på programmet var kystrelatert miljøarbeid for politiet. Som foredragsholder vil jeg si at dette var en gruppe fantastisk flotte ungdommer som politiets miljøarbeid vil få mye glede av i årene som kommer. Jeg takker for samværet og ønsker lykke til på framtidige tjenestesteder.

Virvasshytta. Basen for PHS-studentene de to første ukene av fordypningsfaget.

Lydhøre studenter får informasjon fra miljøkoordinator Robert Bjugn i Helgeland politidistrikt.

Det svenske politihelikopteret var et populært innslag.

Nye lover og forskrifter 2009

Ny naturmangfoldlov

Stortinget har nylig vedtatt ny naturmangfoldlov (lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold), Loven trer i kraft 1. juli. 2009. Unntatt fra ikraft-tredelse er lovkapittel IV om fremmede organismer. Her må det utarbeides utfyllende forskrifter før denne delen av loven kan tre i kraft.

Naturmangfoldloven er den mest omfattende og viktigste lov om forvaltning av norsk natur noensinne. Loven vil få stor betydning for alle instanser som forvalter eller påvirker natur, bl.a. gjennom arealplanlegging etter plan- og bygningsloven, tiltak knyttet til jord- og skogbruk eller høsting og annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk.

Naturmangfoldloven vil omfatte all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger som har konsekvenser for natur. Det innføres bl.a. forvaltningsmål for naturtyper og arter, krav til kunnskapsgrunnlaget og rettslige prinsipper (føre-var, samlet belastning mv.). Videre etableres ordninger med prioriterte arter og utvalgte naturtyper samt regler om tilgang til genetisk materiale. Når det gjelder områdevern og den generelle artsforvaltning så videreføres disse i stort sett samme form som i dag. For områdevern innføres imidlertid nye regler for erstatning som samlet sett vil forbedre den erstatningsrettslige situasjonen for grunneiere og rettighetshavere.

Naturmangfoldlovens formål (§ 1)

Formålsbestemmelsen sier noe om hva naturmangfoldloven skal bidra med. Virkemidlene for å nå målet er både bærekraftig bruk og vern.

De fleste tiltak som kan påvirke naturmangfoldet vil imidlertid fortsatt bli regulert etter andre lover. Andre lover, for eksempel plan- og bygningsloven, skogbrukslova og reinsdriftsloven, vil ofte ha egne formålsbestemmelser eller egne retningslinjer for skjønnsutøving. Betydningen av naturmangfoldloven § 1 vil da være at ivaretagelse av naturmangfoldet blir et tilleggshensyn i skjønnsutøvelsen, sammen med de formål som den aktuelle loven setter opp. Hvis det er kryssende hensyn og verdier, vil dette ha betydning for hvor langt man i den aktuelle saken vil gå for å ivareta de verdiene som ligger i naturmangfoldloven § 1. Det er også viktig å vurdere resultatet av den samlede myndighetsutøvingen, ikke bare av avgjørelsen i den enkelte sak.

Naturmangfoldlovens virkeområde (§ 2)

Lovens bestemmelser gjelder på land, i ferskvann og i sjø ut til 12 nautiske mil. Eneste unntak er at det ikke kan opprettes økologiske funksjonsområder for prioriterte arter i sjø. Naturmangfoldloven anvendes enten alene eller sammen med aktuelle sektor lover.

I økonomiske sone og på kontinentalsokkelen gjelder bestemmelsene om formål, forvaltningsmål for naturtyper og arter, kunnskapsgrunnlaget, føre-var prinsippet og prinsippet om samlet belastning og økosystemtilnærming, og bestemmelser om tilgang til genetisk materiale. Disse bestemmelsene må anvendes sammen med det sektorlovverket som gjelder i havet.

Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk (kapittel II)

Forvaltningsmål

Forvaltningsmålet for naturtyper er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Forvaltningsmålet for artene er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengig av.

Forvaltningsmålene for naturtyper og økosystemer og arter har betydning på samme måte som § 1, se foran.

Forvaltningene av naturen skal innrettes slik at disse målene kan nås. Det skal imidlertid kunne legges vekt på andre samfunnsinteresser ved beslutninger som har betydning for målene, jf. § 14. Hensyn til slike interesser skal ikke medføre at målene fravikes, men at målene nås på en annen måte eller i et annet tempo enn man ville ha gjort hvis naturmangfoldet hadde vært det eneste hensynet å ta.

Prinsipper

Loven inneholder noen sentrale prinsipper i §§ 8 til 12. Disse prinsippene skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, ved tildeling av offentlige tilskudd og når det offentlige forvalter egen fast eiendom (§ 7). Dette omfatter beslutninger etter både naturmangfoldloven og andre lover som berører

Naturmangfoldloven er den mest omfattende og viktigste lov om forvaltning av norsk natur noensinne

natur. De vurderinger som den offentlige myndigheten gjør med hensyn til disse prisnippene skal fremgå av beslutningen.

Kravet til kunnskapsgrunnlaget (vitenskapelig og erfaringsbasert) vil gjelde både for beslutninger om inngrep i naturmangfoldet, og for beslutninger om vern og annen hensyntagen til natur. Bestemmelsen stiller krav til myndighetenes kunnskapsgrunnlag. Den gjelder ved beslutninger som offentlige instanser foretar i kraft av å være myndighet, og ved forvaltning av fast eiendom. Kravet gjelder også der private aktører utøver myndighet på vegne av det offentlige. Offentlig myndighetsutøvelse er først og fremst vedtak av forskrifter eller enkeltvedtak.

Myndighetene skal i utgangspunktet bygge på vitenskapelig kunnskap når det treffes beslutninger som kan påvirke naturmangfoldet. Dette gjelder primært kunnskap som allerede er tilgjengelig. Det kan også omfatte kunnskap som eventuelt må fremskaffes. Med "fremskaffes" menes både innhenting av eksisterende kunnskap som er vanskelig tilgjengelig eller ikke kjent for forvaltningsmyndigheten, og ny kunnskap. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og omfang. Et absolutt krav om et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag for enhver beslutning som berører naturmangfoldet ville favne for vidt.

Selv om det ikke foreligger vitenskapelig kunnskap kan erfaringsbasert kunnskap danne grunnlag for de beslutninger som fattes. Slik kunnskap kan besittes av de aktører som berøres av vedtaket og i forvaltningen selv.

Artsforvaltning, herunder prioriterte arter (kapittel III)
Hovedprinsippene i dagens artsforvaltning videreføres med ny naturmangfoldlov. Regler om høsting og annet utak av landlevende arter følger av viltloven og lakse- og innlandsfiskeloven og naturmangfoldloven. Regler om høsting og annet uttak av marine ressurser reguleres av havressursloven. Havressursloven suppleres imidlertid av naturmangfoldlovens formål (§ 1) og lovkapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk ved vurderinger og beslutninger fiskerimyndigheten gjør om adgangen til uttak etter havressursloven.

Før det kan høstes eller foretas andre typer uttak av landlevende arter, herunder arter i ferskvann, må det foreligge en tillatelse etter viltloven eller lakse- og innlandsfiskeloven. Vilkårene om det skal åpnes for høsting av arter følger imidlertid av naturmangfoldloven. Dette er i all hovedsak en videreføring av gjeldene rett, men for innlandsfisk medfører bestemmelsen en endring ved at det også for innlandsfisk vil kreve tillatelse før det kan drives fiske. Dette er en viktig generell regel i loven som skal sikre at all høsting av landlevende arter, herunder innlandsfisk, skjer på en bærekraftig måte. Det er derfor vedtatt en egen åpningsforskrift for innlandsfisk som trer i kraft samtidig med loven (forskr. 26. juni 2009 nr. 851 om fiske etter innlandsfisk mv. og fangst av kreps (innlandsfiskeforskriften), se www.lovdata.no/for/sf/md/md-20090626-0851.html). Denne forskriften åpner for fiske på arter som produserer et høstingsverdig overskudd. De fleste arter av innlandsfisk vil det dermed fortsatt være anledning til å fiske på.

Den største nyvinningen ved artsforvaltning, er regler for "prioriterte arter" og "prioriterte arters økologiske funksjonsområder". Reglene erstatter dagens artsfredning etter naturvernloven men favner videre enn det ved at man også kan gi regler om beskyttelse av artenes viktigste økologiske funksjonsområder.

Fremmede organismer (kapittel IV)

Dette kapitlet i loven trer ikke i kraft 1.juli 2009. Det skal utarbeides utfyllende forskrifter før denne delen av loven kan tre i kraft.

Tilsyn, håndheving og sanksjoner (lovkapittel VIII – IX)

Naturmangfoldloven inneholder flere nye bestemmelser om tilsyn, jf. § 63 (tilsyn), § 64 (granskning) og § 65 (opplysningsplikt). Ved kgl.res. 19. juni 2009 er Miljøverndepartementet tilsynsmyndighet etter disse bestemmelsene. Denne tilsynsmyndigheten er delegert videre til Direktoratet for naturforvaltning.

Naturmangfoldloven har også nye bestemmelser om håndheving og sanksjoner. Ved kgl.res. 19. juni 2009 er Miljøverndepartementet "myndigheten etter loven" etter § 67 første ledd (endringer og omgjøringer av tillatelser), § 69 første ledd (retting og avbøtende tiltak), § 70 annet ledd (uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet), § 71 første ledd (direkte gjennomføring), § 72 tredje ledd (bruk av andres eiendom ved gjennomføring av tiltak), § 73 første ledd (tvangsmulkt) og § 74 første ledd (miljøerstatning).

Der det vurderes tiltak som følge av brudd på bestemmelser etter naturmangfoldloven i forhold til en aktivitet som også er regulert av en sektorlov skal dette skje i samarbeid mellom berørte myndigheter. Tilsvarende skal myndigheten etter sektorlover varsle Miljøverndepartementet om tiltak rettet mot forhold som innebærer brudd på bestemmelser i både naturmangfoldloven og sektorloven. Siktemålet er å oppnå samordning mellom myndigheter om håndheving og sanksjoner etter de ulike lovverk.

Straffebestemmelsen kommer til anvendelse for forsettlig eller uaktsom overtredelse av nærmere angitte bestemmelser eller i medhold av naturmangfoldloven. Straffen er bøter eller fengsel i inntil 1 år. For grov overtredelse kan bøter eller fengsel i inntil 3 år anvendes.

Regler om tilsyn, håndheving og sanksjoner er nærmere omtalt i lovproposisjonens kapittel 17, 18 og 21.

Illustrasjonfoto av tyttebær: Ingvil Trana, Økokrim

Endelig vedtak om henleggelse i Portør-saken

Av politioverbetjent Haakon Haaverstad, Økokrim. Skjærgården på Sørlandet. Foto: yaymicro.no

Setteriksadvokat professor dr. juris Henry John Mæland opprettholdt den 14. april 2009 Økokrims henleggelse av en plan- og bygningssak i Portør i Kragerø kommune. Saken gjaldt sprenging og planering av ca 250 m² svaberg i forbindelse med bygging av ferieboliger i et ellers relativt urørt og verdifullt kystlandskap. Den omstridte sprengningen fant sted innenfor det som var regulert som byggeområde i reguleringsplanen, men utenfor byggegrensen fra samme plan. Inngrepet hadde ikke foregått i 100-meters beltet i strandsonen.

De to hovedspørsmålene som ble aktuelle var om tiltaket var søknadspliktig, og om det var i strid med bestemmelser i eller i medhold av lov, forskrift, reguleringsplan, kommuneplan, mv.

Vesentlig terrenginngrep er søknadspliktig, jf § 93 første ledd bokstav i. Slike tiltak er i utgangspunktet ulovlige uten søknad og tillatelse. Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker (SAK-forskriften) § 5 annet ledd nr 3 bokstav g unntar imidlertid helt fra byggesaksbehandling ved "planering av terreng når tiltaket ikke fører til mer enn 3,0 m avvik fra opprinnelig terrengnivå i spredtbygd strøk".

Dette er et unntak fra plan- og bygningsloven § 93 første ledd bokstav i. Unntaket kommer til anvendelse på den omstridte sprengningen. Ca 250 kvm svaberg ble fjernet/planert, men avvik fra opprinnelig terrengnivå oversteg ikke 3,0 meter. Tiltak kan være søknadspliktige selv om de medfører mindre enn 3,0 m avvik fra opprinnelig terrengnivå, men ble vurdert å ikke være det i denne saken, jf SAK-forskriften § 5 første ledd.

Et tiltak som er unntatt byggesaksbehandling, jf pkt 1), vil være ulovlig dersom det er i strid med bestemmelser i plan- og bygningsloven eller i medhold av den, jf SAK-forskriften § 4. Den omstridte sprengningen på Portør skjedde som nevnt innenfor det som var regulert til byggeområde i reguleringsplanen. I et slikt område er slike tiltak normalt ikke i strid med planformålet, i motsetning til om det for eksempel var regulert til naturvernområde. Heller ikke reguleringsbestemmelsene satte forbud mot sprengningen.

Saken viser også at man kan risikere at anmeldelser ikke fører frem dersom påstått overtrådte lovregler eller kommunale vedtak ikke er presise nok. Generelt gjelder at krav og presiseringer som kommunene vedtar bør være så klare som mulige og helst tas inn i selve reguleringsplanen eller – bestemmelsene. Dette vil vise seg svært viktig dersom eventuelle ulovligheter skal håndheves på senere tidspunkt i prosessen.

Økokrim har i flere saker sett at unntaket fra plikten til å søke kommunen om byggetillatelse kan føre til større terrenginngrep enn det som kanskje var lovgivers intensjon. Økokrim har tatt dette opp med Kommunal- og regionaldepartementet.

Fungerer kulturminnelovens § 25 etter sin hensikt?

Av politioverbetjent Brian Kristian Wennberg, miljøkoordinator i Oslo politidistrikt.

Bakgrunnen for problemstillingen er en tilsynelatende økning i brudd på kommunenes meldeplikt i saker som berører kulturminner. Dette ble påpekt av Økokrim allerede i 2004. Det kan være flere årsaker til denne økningen; det har i en lang periode, frem til dagens finanskrisen, vært en velstandsøkning som har medført stor bygge- og anleggsvirksomhet. Mengden søknader til kommunene har økt proporsjonalt, kanskje uten at de har fått økte bevilgninger til å håndtere arbeidsmengden.

Det at flere saker anmeldes kan også skyldes større bevissthet på området. Politiet har tidligere gitt kulturminnekriminalitet lav prioritet. Det kan ha medført at kulturminneforvaltningen har vært tilbakeholdne med å anmelde lovbrudd.

Dersom den økte mengden anmeldelser for brudd på kulturminneloven § 25 skyldes større tiltro til rettsvesenet på dette området kan man kanskje si at bestemmelsen fungerer. Men sett i forhold til formålet; som er å beskytte kulturminnene mot ødeleggelse, er det et åpent spørsmål om virkningen er tilfredsstillende.

Jeg vil først og fremst vurdere brudd på første ledd i § 25, fordi det i de fleste tilfellene er automatisk fredede kulturminner som rammes. Men i prinsippet gjelder dette spørsmålet like mye fredede bygninger. Ved en gjennomgang av konkrete saker fra de siste ti årene har jeg gjort en vurdering av om loven er oppfylt, og på bakgrunn av dette er det trukket en foreløpig konklusjon.

Kulturminneloven § 1 (Formålsparagrafen)

De første svenske bestemmelsene om vern av faste kulturminner fra 1666 hadde som formål å bevare spektakulære monumenter, graver og borger som "vitnemål om de heroiske svenske og gotlandske kongenes bragder".

Det har gjennom alle tider ligget økonomiske motiver bak vernet av kulturminner; helt fra de jyllandske landsskapslovene fra 1241 som tilkjente kongen eiendomsretten til gull og sølv som ble plyndret fra gravhauger eller som ble pløyd opp av bonden, og til den europeiske nasjonsbyggingen på 1800-tallet hvor tilknytning til kulturminner legitimerte krav om landområder. Dagens norske kulturminnelov bærer preg av disse økonomiske interessene, hvor staten tilkjennes eiendomsretten til løse kulturminner. Dette er kanskje spesielt tydelig i bestemmelsene om skipsvrak.

Kulturminner ansees i dag som en del av verdens kulturarv, som vi har et felles ansvar for å ta vare på. De er en ressurs på linje med rent vann, natur og biologisk mangfold. Sentralt er at de er en kilde til kunnskap, men også til høyere livskvalitet. Man har gått bort fra å se på kulturminnene som enkeltobjekter, og ser dem mer som del av en større sammenheng i kulturmiljøer og kulturlandskap.

Når det gjelder problemstillingen i denne oppgaven er formålsparagrafens tredje ledd viktig, hvor alle offentlige myndigheter pålegges kulturminnevern som et sektorovergripende ansvar. Det betyr at det skal tas hensyn til kulturminnevernet når det fattes vedtak etter andre lover, herunder plan- og bygningsloven.

Formålet med § 25

Allerede i 1920 erkjente man gjennom bestemmelser i bygningsfredningsloven at det var behov for samarbeid mellom forskjellige etater i forhold til vernede bygninger. I fortidsminneloven av 1951 fikk de lokale myndighetene en lovpålagt meldeplikt om "noko som vedkomande styremakt etter denne lova kan ha gagn av å vita".

Kml § 25 om meldeplikt for offentlige organer, første ledd lyder som følger:

De statlige, fylkeskommunale og kommunale organer som kommer i berøring med tiltak som omfattes av loven her, har plikt til å sende melding til departementet eller til vedkommende myndighet etter denne loven. Det er en rekke lover som regulerer disponering av arealer. Først og fremst er det plan- og bygningsloven (pbl), som gir en ramme for grunnutnyttelse. Vedtak etter pbl skjer på kommune- og fylkesplan. Kulturminnevernet inngår i dette planarbeidet. Videre har vi skogbruksloven, jordloven, naturvernloven, vassdragsreguleringsloven, vegloven og fjelloven. I flere av disse lovene er det inntatt bestemmelser om hensynet til kulturminner og -miljøer. En rekke kommunale, fylkeskommunale og statlige organer er med på å treffe vedtak i samsvar med disse bestemmelsene og å kontrollere at de blir overholdt. Der disse offentlige instansene får kjennskap til at kulturminneinteresser er berørt har de plikt til å melde fra til vedkommende myndighet etter loven. Hvem som er myndighet etter loven er regulert i forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven

Lovendringen 3. mars 2000

Ved en lovendring i 2000 ble meldeplikten utvidet til å omfatte ikke-fredede bygninger og anlegg fra før 1850. Bakgrunnen for endringen var behovet for å få stanset et ukontrollert tap av bygninger fra tiden før 1850. Med denne tilføyselsen i loven er det blitt enklere for fylkeskommunen å få vernet en bygning gjennom midlertidig fredning før eventuell rivning eller vesentlig endring. Her er meldeplikten eksplisitt pålagt kommunen som byggesaksbehandler.

Forholdet til undersøkelsesplikten i § 9

Bakgrunnen for denne bestemmelsen var en erkjennelse av at kulturminneforvaltningen hadde et behov for å bli involvert så tidlig som mulig for å ivareta de faste kulturminnene. Men vel så viktig er det at denne bestemmelsen gir en sikkerhet for uregistrerte kulturminner, idet den pålegger undersøkelsesplikt ved alle offentlige og større private tiltak. § 9 gjelder altså først og fremst på planstadiet, i motsetning til § 25 som først og fremst gjelder under byggesaksbehandling.

Meldeplikten etter § 25 utløses også ved søknad eller melding om tiltak som er underlagt undersøkelsesplikten etter § 9. Det vil si at når teknisk etat i kommunen mottar planer for et offentlig eller større privat byggeprosjekt, så har etaten plikt til å melde dette til fylkeskommunen eller Sametinget – uansett om det berører kjente registrerte kulturminner eller ikke.

Forholdet til plan- og bygningsloven

Ved utarbeidelse av fylkes- og kommuneplaner har berørte etater en generell samarbeidsplikt etter pbl §§ 9-3 og 10-1.

Pbl §95, nr 3 kan kalles en sikringsbestemmelse etter som den skal ivareta at det foreligger tillatelse fra andre myndigheter før det blir gitt igangsettingstillatelse til tiltak.

I forhold til kmls § 25, andre ledd har kommunen blitt kritisert for manglende kontroll med etterlevelse av pbl § 93 hvor det kreves tillatelse for riving av bygninger. I utkastet til ny byggesaksdel i plan- og bygningsloven er det i § 21-5 foreslått at kommunen får en samordningsplikt. Dette innebærer både at kommunen skal forelegge saken for aktuelle myndigheter, og at disse må ha gitt tillatelse.

Kommunen får en generell tilsynsplikt i § 25-1 for å påse at bestemmelsene i loven etterleves

Den nye plandelen i plan- og bygningsloven trer i kraft 1. juli i år. I kulturminneloven gjøres samtidig enkelte endringer, blant annet ved et tillegg i § 22 nr. 1 som skal sikre koordinering av planarbeidet mellom kommune og fylkeskommune ved fredning av områder, bygninger og kulturmiljøer.

Hva er problemet?

Det er sagt at plan- og bygningsloven er den viktigste kulturminneloven. Det er kommunene som har myndighet etter plan- og bygningsloven og fylkeskommunen etter kulturminneloven, og det er ofte i forbindelse med byggesøknader og andre tiltak i grunnen at kulturminner først får oppmerksomhet. Og her er vi inne på kjernen av problemet; uansett om et fast kulturminne fra før reformasjonen er registrert av kulturminnemyndighetene eller ikke, så er det automatisk fredet. Det er de færreste av disse kulturminnene som er undersøkt nærmere. Hvorvidt et omsøkt tiltak berører et kulturminne beror på en kulturminnefaglig vurdering. Det er bare myndighetene etter loven - i praksis arkeologene hos fylkeskommunen, Sametinget eller sjøfartsmuseet - som har kompetanse til å avgjøre om det er et kulturminne, og om det blir berørt av tiltaket. I utgangspunktet har automatisk fredede kulturminner som gruppe nasjonal betydning. Det enkelte kulturminnets verdi blir imidlertid først vurdert når det er konkrete planer om utbygging eller annet som kan virke inn på det. Den minste lille kokegrop er altså av nasjonal betydning inntil arkeologen kan stadfeste at den kanskje ikke har stort kunnskapspotensiale eller stor opplevelsesverdi.

Hvorvidt kulturminnene er synlige eller ikke er underordnet i vår sammenheng. Det som er vesentlig er hvorvidt det hos kommunen foreligger opplysninger om kulturminner som tiltaket kan virke inn på.

I Bergen byretts dom av 6. november 1998 kritiseres kommunen for mangelfulle saksbehandlingsrutiner i en sak som angår brudd på kml § 25. Ti år senere; i 2008 er kommunen igjen bøtelagt for brudd på kulturminne-

loven og plan- og bygningsloven i tre saker. I motsetning til forholdet i 1998 var kulturminnet i disse sakene; *middelalderbygrunnen*, tydelig avmerket på kommunens egne kart. (Det er åtte byer i Norge som har fredet middelalderbygrunn; Trondheim, Bergen, Stavanger, Tønsberg, Skien, Oslo, Hamar og Sarpsborg, områdene er avmerket som fredet i de kommunale kartene). Kun et av forholdene gjaldt brudd på meldeplikten etter kml § 25, men også når det gjelder pbl § 95, nr 3, kreves det gode rutiner for å kontrollere at tillatelse fra rett myndighet foreligger. Dette gjelder imidlertid ikke bare sakene fra Bergen. Også i saker fra Bodø, Vardø, Rennesøy og Sandefjord er det tydelig at rutinene er mangelfulle.

Det blir for enkelt å legge all skylden på manglende rutiner. Saksbehandleren i Sandefjord kommune hadde enkel tilgang til alle opplysninger han hadde behov for; ØK, kommunens eget temakart for kulturminner og Riksantikvarens kulturminnebase Askeladden. I sakene som gjaldt middelalderbygrunnen i Bergen gav kommunen tre gravetillatelser til tross for gjentatte stoppordre fra Riksantikvaren og innsigelser fra Byantikvaren.

I enkelte saker gis melding enten rett forut for igangsetting, eller også etterpå, eksempelvis i saken fra L yngdal. Slike saker bærer etter mitt syn preg av forsettelig overtredelse av kulturminneloven, og kan være brudd på straffelovens bestemmelser om fortsettelig tjenestebrudd eller grov uforstand i tjenesten.

Noe av det som kom frem i de eksterne evalueringene som ble gjort for kulturminneutvalget var en kritikk av kulturminneforvaltningens saksbehandlingstid.

Det er nærliggende å tro at saksbehandlere som bryter meldeplikten gjør dette for å spare tid.

Konklusjon

Det er som regel sammensatte årsaker til at meldeplikten brytes. Jeg har gått gjennom et tilfeldig utvalg av straffereaksjoner mot ni av landets 430 kommuner. Disse eksemplene viser at kulturminner regelmessig blir ødelagt på grunn av feil som – bevisst eller ubevisst – blir begått i kommunene. Det kan være store mørketall.

En rekke lover og forskrifter har bestemmelser om hensynet til kulturminner og om koordinering og samarbeid mellom berørte etater. Kmls § 25 gjelder konkret varsling av tiltak som kan berøre kulturminner, og er ikke gjenstand for tolkning.

Det er blitt anslått at halvparten av våre faste kulturminner er blitt ødelagt og fjernet etter krigen til tross for at de har vært fredet. En økning i antall anmeldelser betyr i beste fall at loven først nå håndheves.

På bakgrunn av det som har fremkommet er det nærliggende å konkludere med at kmls § 25 ikke fungerer etter formålet.

Som et sammenlignende eksempel kan nevnes at Riksadvokaten i en høringsrapport 15. april 2009 vedrørende "Etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet, strafferettslige særreaksjoner og forvaring" foreslår å endre loven fordi underretningsplikten i straffeprosesslovens § 147a – som sier at den rettspsykiatriske sakkyndige skal underrette det aktuelle helseforetak i saker der det kan bli nedlagt påstand om dom på overføring til tvungent psykisk helsevern – ikke etterleves.

Med dagens teknologi bør det være mulig å finne en felles løsning på dette problemet for landets kommuner. Det kan være behov for en lovendring i tråd med de tekniske løsningene som blir valgt i fremtiden.

(Forkortet og bearbeidet oppgave til Politihøgskolens videreutdanning i bekjempelse av miljøkriminalitet).

Eksempler på kulturminner

Barfrøstue på Domkirkeodden på Hamar er fra Svestad i Stor-Elvdal. Barfrøet, som er "tårnet" foran huset, er antakelig fra 1787, selve stua er noe eldre. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim.

Edvard Griegs urne er plassert i en hule i fjellet under Trolldhaugen i Bergen i nærheten av der han bodde når han var hjemme i Norge. Grieg døde i 1907 og var for øvrig den sjuende personen i Norge som ble kremert. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim.

Ørneprosjekt øker biologikunnskapen i Nord-Trøndelag politidistrikt

Av politioverbetjent Nils Roger Duna, miljøkoordinator i Nord-Trøndelag politidistrikt. Foto: yaymicro.no. Foto på neste side: Nord-Trøndelag politidistrikt.

Grunnet sterk menneskelig etterstrebelse ble havørna utryddet i Irland for ca. 100 år siden. Gjennom prosjektet "Reintroduction of white tail eagle to Ireland" er det nå igangsatt arbeid for å etablere havørna i dette området på nytt. Over en periode på 5 år skal det settes ut til sammen ca. 100 havørnunger fra Norge. Ungene blir hentet fra Møre, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Ansvarlige for prosjektet i Norge er Norsk Ornitologisk Forening (NOF), men oppdraget er gitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Lokalt i Irland er Golden Eagle Trust ansvarlig. Prosjektet har så langt gått over 3 år, og til sammen er nå ca 60 havørnunger sendt over Nordsjøen til sitt nye hjemland. Generelt ser det ut til at det har godt bra med de utsatte ungene, men noen få har lidt en ublid skjebne gjennom forgiftning. Til nå er det registrert 7 døde ørneunger, hvorav 5 er døde av forgiftning. 1 person i Irland er dømt for forgiftningene.

Nord-Trøndelag politidistrikt har gjennom samarbeidet med NOF skaffet seg en unik spisskompetanse om havørn. Dette har skjedd ved at politiet stiller sin båt, som er stedsplassert ved Vikna lensmannskontor og selvfølgelig bærer navnet "HAVØRN", til disposisjon ved registrering av reirlokalteter og innhenting av unger. Båten bemannes av politiførstebetjent Frithjof Pedersen fra Vikna og NOF's lokale koordinatorene i ytre Namdal, Steinar Garstad og Bertil Nyheim. I tillegg deltar øvrige tjenestemenn fra Nord-Trøndelag politidistrikt ved anledning og behov. Nødvendige tillatelser til registrering og innhenting er gitt av Direktoratet for naturforvaltning.

For politiet er dette en fantastisk mulighet til å skaffe seg detaljkunnskap om hekkelokalitetene for havørn i eget distrikt. Samtidig blir det ført kontroll med reirene, og befolkningen ser at politiet følger med. Totalt sett bør dette bidra til at det blir mindre attraktivt å forsøke å plyndre havørnreir i distriktet. Arbeidet gir også politiets tjenestemenn et utmerket innblikk i ørnas biologi, noe som er viktig i tilknytning til politiets kontrollvirksomhet og eventuell etterforskning av slike saker. De involverte tjenestemennene har gjennom mange års arbeid med havørn skaffet seg en kompetanse som få andre er i besittelse av. Denne kunnskapen deler de villig med det Nord-Trønderske politiet. Arbeidet har selvfølgelig også synergieffekt ved at politiet kommer seg enda mer ut i felt. Det kan nevnes at det i forbindelse med ørneprosjektet også er avslørt saker i forbindelse med både ulovlige drivgarn og settegarn.

Artikkelforfatteren på tur opp fra havørnreir.

Bare reir med to unger bidrar til prosjektet. Dette reiret hadde kun en unge. Det andre egget var ikke klekt, et såkalt "røytegg".

Frithjof Pedersen på vei ned for å registrere eventuell aktivitet i reiret.

Politibåten "Havørn" i sitt rette element.

Fantastisk landskap på kysten av Nord-Trøndelag

Frithjof Pedersen.n.

Viktige dommer i miljø saker 2009

(Alle avgjørelser fra Høyesterett samt lagmannsretts- og tingrettsdommer av prinsipiell betydning)

Høyesterett

Spørsmål om det forelå overtredelse av viltloven § 19 – forbudet mot inhuman jakt

Høyesteretts dom, 11. juni 2009
(HR-2009-01210-A)

Tiltalte, som er en erfaren hjortejeger, kom 13. november 2007 ca. kl. 18.30 til eiendommen i Balestrand hvor han skulle jakte på hjort. På eiendommen er det et overbygget skytetårn, som er ca 4-5 meter høyt. Tårnet ligger i kanten av et skogholt med fri utsikt ut over bøen. Tiltalte tok plass i tårnet, og startet tilvenning til mørket. En stund etter dette kom fem dyr inn på bøen. Han observerte dyrene over lang tid. Ca. kl. 20.10 beveget ett av dyrene seg bort fra de andre og sto ca 15-20 meter fra skytetårnet. Han siktet og trakk av. Dyret falt umiddelbart. Han hadde rifle med påmontert kikkertsikte.

Spørsmålet var om det forelå overtredelse av viltloven § 29 – forbudet mot inhuman jakt – begrunnet i at jakten fant sted om kvelden da det var mørkt. Jegeren ble domfelt for overtredelse av viltloven § 19 i tingretten, men frifunnet i lagmannsretten. Påtalemyndigheten anket til Høyesterett over lovanvendelsen.

Lagmannsretten fant at jegeren – da skuddet ble avfyrt – hadde god kontroll over situasjonen, og at risikoen for skadeskyting ikke var særlig stor. Høyesterett fant at lagmannsretten her hadde foretatt en bred vurdering av sentrale momenter som er relevant for risikovurderingen. Det forhold at ettersøk etter eventuelle skadeskutte dyr ville bli vanskelig på grunn av mørke, gjorde at det kunne reises tvil om riktigheten av lagmannsrettens frifinnende dom. Selv om risikoen for skadeskyting – slik som i dette tilfellet – ikke var spesiell stor, må ettersøk under dårlige lysforhold alltid kunne organiseres slik at intensjonene med reglene om ettersøk blir oppfylt.

Høyesterett uttalt at lagmannsrettens begrunnelse i liten grad var knyttet til de konkrete forhold i saken. Lagmannsretten burde i større grad forankret drøftelsen i de stedlige forhold knyttet til den omstendighet at det etter viltloven § 20 tredje ledd ikke ville være anledning til å benytte kunstig lys under søk i mørket etter skadeskutte dyr. Høyesterett fant likevel at det ikke var grunnlag for å anta at lagmannsretten hadde lagt en uriktig lovanvendelse til grunn for sin frifinnende dom. Det ble bemerket at det ikke var anket over mangelfulle domsgrunner.

Ansvarlig redaktør av Miljøkrim påpeker viktigheten av at politiet og påtalemyndigheten ved etterforskning av slike jaksaker fortsatt retter fokus mot jakten som et hele. Det er viktig å kartlegge de siktmessige og topografiske forhold i den konkrete saken slik at retten kan foreta en detaljert og konkret vurdering av jaktsituasjonen og jegerens aktsomhet.

Lagmannsrett

Skjerpet straff for kulturminnekriminalitet på Svalbard

Hålogaland lagmannsretts dom, 15. januar 2009

I en Økokrim-sak har Hålogaland lagmannsrett den 15. januar 2009 dømt en mann til betinget fengsel i 21 dager og en bot på 50 000 kroner for brudd på Svalbardmiljøloven. Dette er en skjerpelse fra tingretten, som dømte mannen til en bot på 60 000 kroner. Saken er den mest alvorlige kulturminnesak som til nå har vært på Svalbard.

Dommen gjelder ulovlige byggearbeider på Taubanelageret i Longyearbyen fra februar 2003 til august 2006. Blant annet ble det oppført et tilbygg på ca 40 m² og omfattende grunnarbeider. Dette ble gjort til tross for at bygningen ble fredet i februar 2003 og/eller arbeidene ble foretatt innenfor sikringssonen av Taubanesentralen. De ulovlige arbeidene grep markant inn i det visuelle uttrykket som vernemyndighetene har ansett viktig å verne.

Etter at Sysselmannen på Svalbard stanset de ulovlige arbeidene, har domfelte gjenopprettet skaden. Ved straffutmålingen viser lagmannsretten blant annet til at forebygging av ulovlig inngrepen i fredete kulturminner, uansett hvor uenig man måtte være i fredningen, regelmessig foretatt av ellers lovlydige borgere etter et rasjonelt valg, fordrer en følbar straffreaksjon. Selv om lav oppdagelsesrisiko tilsier streng straff, skriver lagmannsretten at det ved skade på fredet kulturminner ikke kan legges til grunn at høy oppdagelsesrisiko tilsier mild straff.

Entreprenørselskapet som utførte deler av arbeidet i august 2006 har vedtatt en bot på 50 000 kroner og inndragning av vinning med 30 000 kroner.

Økokrim er den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Enheten er både et særorgan i politiet og et statsadvokatembete med nasjonal myndighet.

Økokrim etterforsker store, komplekse, mer alvorlige og/eller prinsipielle saker. Flere av sakene har forgreninger til utlandet. Økokrim gir også bistand til lokale politidistrikter. Etterforskningen foregår i faste, tverrfaglige team med jurister, politietterforskere og etterforskere med økonomifaglig bakgrunn. Mer informasjon finnes på www.okokrim.no.

POLITIOVERBETJENTER TIL MILJØTEAMET OG ØKOTEAM

POLITIOVERBETJENT SKO 0287 LTR. 53–70 KR 408 900–557 800

Økokrim har behov for flere dyktige medarbeidere og skal nå ansette tre nye politietterforskere. Det er ledig to faste stillinger og ett vikariat. I tilfelle internt opprykk vil det bli ledig vikariat som politioverbetjent.

Stillingene er knyttet til etterforskningsteam som arbeider med straffesaker innenfor henholdsvis miljøkriminalitet (to stillinger) og økonomisk kriminalitet (en stilling). Sentrale arbeidsoppgaver vil være tradisjonell etterforskning med bevissikring, dokumentgjennomgang, avhør, utarbeidelse av etterforskningsplaner, bevisnotater og dokumentasjonsmapper mv., samt planlegging, ledelse og gjennomføring av politioperative gjøremål i tilknytning til etterforskningen. Miljøteamet arbeider innenfor områdene natur-, forurensnings-, kunst- og kulturminnekriminalitet, samt arbeidsmiljøkriminalitet. I tillegg kan de som blir ansatt, få ansvar for oppgaver innenfor spesialområder som analyse, utredning, undervisning, ekstern kontakt osv. Etterforskerne deltar også regelmessig ved irettføring av straffesakene for domstolene, både under forberedelsene og i retten. Da Økokrim er en nasjonal enhet må det påregnes noe reisevirksomhet.

Vi søker etter smidige og motiverte etterforskere som evner å håndtere omfattende og kompliserte straffesaker i et tverrfaglig miljø. Du må ha gode samarbeidsevner og kunne ta i et tak når det kreves. Relevant tilleggskursutdanning på høyskole- eller universitetsnivå og/eller praksis fra arbeid med økonomiske problemstillinger eller miljøspørsmål vil bli vektlagt.

Vi kan tilby et spennende fagmiljø, utfordrende arbeidsoppgaver, gode muligheter til faglig og personlig utvikling samt rammebetingelser til å gjennomføre nødvendige etterforskningsskritt i sakene. Det må påregnes utenlandsetterforskning og bruk av tradisjonelle og utradisjonelle etterforskningsmetoder. For de rette medarbeiderne kan vi tilby konkurranse-dyktig lønn innenfor lønnsrammen, Vi tilbyr også god pensjonsordning, betalt overtid og fleksibel arbeidstid. Vi holder til i moderne lokaler sentralt i Oslo. Lokalene er tilrettelagt for funksjonshemmede.

For komplett kunngjøring, se www.okokrim.no, www.nav.no, www.politi.no.

Kontaktperson er fagdirektør Terje Ingstad eller, for stillingene til Miljøteamet, førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland på tlf. 23 29 10 00. Send skriftlig søknad med CV, merket "15/2009", med kopi av vitnemål og attester til: Økokrim, Postboks 8193 Dep, 0034 OSLO.

SØKNADSFRIST ER 04.09.09.
Søknadspapirer blir ikke returnert.

Baksiden

Aud Ingvild Slettemoen

Aud begynte som politiadvokat ved miljøteamet 3. august. Hun kommer fra Lovavdelingen ved Justisdepartementet hvor hun har jobbet siden 1996. I Justisdepartementet har hun jobbet mest med privatrettslige emner som selskapsrett, forsikringsrett og transportrett, bla. sjørett og regler knyttet til forurensning fra skip.

Haakon Haaverstad

Haakon har sluttet i Økokrim og begynt i nyopprettet stilling som regionkontakt for Trillemarka naturreservat i Nordre Buskerud politidistrikt. Ved siden av de politimessige oppgavene knyttet til reservatet vil han også inngå som regionkontakt for miljøraker i de tre lensmannsdistriktene som har arealer i Trillemarka.

Arild Lyssand

Arild er beordret til 1 års tjeneste for FN i Liberia (UNMIL) Han startet i juni 2009.

I neste nummer:

- Intervju med den nye riksantikvaren
- Barmarkskjøring
- Rogland politidistrikt
- Ulvestammen i Skandinavia

Stoffrist 2. november 2009

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på www.miljokrim.no

